

Lärarperspektiv på idrottande elevers skolgång

Helsingfors universitet
Magisterprogrammet i pedagogik
Klasslärarinriktning
Pro gradu-avhandling 30 sp
Pedagogik
April 2021
Alexandra Niiranen

Handledare: Erika Löfström

Tiedekunta - Fakultet - Faculty Pedagogiska fakulteten, Magisterprogrammet i pedagogik		
Tekijä - Författare - Author Alexandra Niiranen		
Työn nimi - Arbetets titel Läraperspektiv på idrottande elevers skolgång		
Title		
Oppiaine - Ämne - Subject Pedagogik		
Työn laji/ Ohjaaja - Arbetets art/Handledare - Level/Instructor Pro gradu-avhandling / Erika Löfström	Aika - Datum - Month and year 04-2021	Sivumäärä - Sidantal - Number of pages 57 s. + 3 s. bilagor
Tiivistelmä - Referat – Abstract <p>Syftet med denna avhandling är att identifiera hurudana uppfattningar, arbetsmetoder och erfarenheter matematik- och modersmåslärare har av idrottande elevers skolgång i högstadiet. Idrottande elever i högstadieåldern har en stor belastning att få en dubbelkarriär med idrott och skolgång att gå ihop. Tidigare forskning visar att en dubbelkarriär kan vara påfrestande men också väldigt givande för unga idrottare. Bedömning av elever i högstadiet görs av ämneslärare, vilket sätter ämneslärare i en betydande roll för idrottande ungdomars utbildningsmässiga framtid. Särskilt har modersmål- och matematiklärare fått en viktigare plats då dessa ämnen betonas mer i antagningen till vidare utbildning efter gymnasiet. Denna studie består av en analys om lärares uppfattningar av idrottande elevers skolgång baserat på tre huvudsakliga forskningsfrågor; (1) hurudana uppfattningar har lärare om idrottande elevers skolgång och prestationer, (2) vilka faktorer inklusive självreglering spelar en roll i idrottande elevers skolprestationer sett från ett läraperspektiv och (3) hurudant pedagogiskt stöd upplever lärare att de kan erbjuda idrottande elever?</p> <p>Avhandlingen baserar sig på en kvalitativ studie. Forskningsmaterialet består av åtta intervjuer med ämneslärare i svenska och litteratur samt i matematik inom högstadieskolor i huvudstadsregionen. Materialet har samlats in med hjälp av semistrukturerade intervjuer och analyserats fenomenografiskt.</p> <p>Studien visar att lärare uppfattar idrottande elever som skötsamma både i sitt skolarbete samt hur de planerar och strukturerar sin tid. Resultaten pekar på att lärare även innehar en oro över idrottande elevers helhetliga belastning och de krav de bemöter från idrotten, skolan och hemmet. Bedömningen av eleverna upplevs till en viss grad vara svårare att genomföra men eftersom bedömningen sträcker sig över flera kriterier uppfattas inte utmaningarna som ett problem. Idrottande elever med en dubbelkarriär uppfattas behöva och utveckla självreglerande förmågor mer än andra elever. Utöver detta anser lärarna att idrottande elever också behöver ett brett stödnätverk runt sig.</p>		
Avainsanat - Nyckelord Idrottande elev, dubbelkarriär, uppfattning, läraperspektiv		
Keywords Student athlete, dual career, perception, teacher perspective		
Säilytyspaikka - Förvaringsställe - Where deposited Helsingfors universitets bibliotek – Helda/E-thesis (examensarbeten)		
Muita tietoja - Övriga uppgifter - Additional information		

Tiedekunta - Fakultet - Faculty Educational Sciences		
Tekijä - Författare - Author Alexandra Niiranen		
Työn nimi - Arbetets titel Lärarperspektiv på idrottande elevers skolgång		
Title Teachers' perspectives on student athletes' education		
Oppiaine - Ämne - Subject Education		
Työn laji/ Ohjaaja - Arbetets art/Handledare - Level/Instructor Master's Thesis / Erika Löfström	Aika - Datum - Month and year 04-2021	Sivumäärä - Sidantal - Number of pages 57 pp. + 3 appendices
Tiivistelmä - Referat - Abstract <p>The purpose of this thesis is to identify what perceptions, working methods and experiences subject-teachers have of student athletes in secondary school. Student athletes in secondary school have a great burden with their dual careers combining sports and education. Previous research shows that a dual career can be stressful but also very rewarding both within sports and life overall. The assessment of students in secondary school is done by subject teachers, which puts them in a significant role for the academic future of young athletes. In particular, subjects as mother tongue tuition and mathematics have been given an important place as these subjects are emphasized more in the admission to further education after secondary school. This study aims to analyze teachers' perceptions of student athletes and their education using three main research questions; (1) what perceptions do teachers have about student athletes' education and academic achievements, (2) what factors including self-regulation play a role in student athletes' school performance from a teacher perspective, and (3) what type of educational support do teachers feel they can offer student athletes?</p> <p>This thesis is based on a qualitative study. The research material consists of eight interviews of teachers in Swedish and literature as well as mathematics, that work in secondary schools in the capital region. The material was collected with the help of semi-structured interviews and analyzed using a phenomenographic method.</p> <p>The result of this study shows that teachers perceive student athletes as caring both in their schoolwork and in how they plan and structure their time. The assessment of student athletes is to a certain extent perceived to be more difficult, but since the assessment extends over several criteria, individual challenges are not seen as a problem. Student athletes with a dual career are perceived to need and develop more self-regulatory abilities than other students, but an apparent need for a broad support network is also noticeable. However, the results also indicate that teachers are concerned over the overall load that student athletes experience and the many demands they face from sports, school and their families.</p>		
Avainsanat - Nyckelord		
Keywords Student athlete, dual career, perception, teacher perspective		
Säilytyspaikka - Förvaringsställe - Where deposited Helsinki University Library – Helda/E-thesis (theses)		
Muita tietoja - Övriga uppgifter - Additional information		

Innehåll

1	INLEDNING	1
2	KONTEXT OCH STYRDOKUMENT.....	3
2.1	Årskurs 7–9.....	4
2.2	Bedömning av elever	4
3	TEORETISK BAKGRUND	5
3.1	Dubbelkarriär	5
3.1.1	EU-kommissionens riktlinjer	6
3.1.2	Stödnätverk	8
3.1.3	Idrottsskolor och klasser	10
3.1.4	Studieprestationer och idrottsliga prestationer.....	11
3.1.5	Mobilitet inom dubbelkarriär	12
3.2	Dubbelkarriär i Finland.....	13
3.2.1	Idrottshögstadieförsöket 2017–2020.....	15
3.3	Självregleringsteorier	16
3.3.1	Social kognitiv teori och upplevd självförmåga	16
3.3.2	Självreglering i skolan	18
3.3.3	Självreglering i idrott.....	19
4	FORSKNINGSUPPGIFT OCH FORSKNINGSFRÅGOR	21
5	METOD OCH GENOMFÖRANDE.....	22
5.1	Metod	22
5.2	Intervju som datainsamlingsmetod	23
5.3	Val av informanter.....	24
5.4	Analys av data	25
5.5	Etik	26
6	FORSKNINGSRESULTAT OCH TOLKNING AV RESULTATEN	28
6.1	Idrottande elevers skolgång.....	28
6.1.1	Ansvar för skolarbete	28
6.1.2	Elevernas prestationer	29
6.2	Uppfattningar om dubbelkarriär	30
6.2.1	Egenskaper för att klara av en dubbelkarriär	32
6.2.2	Stödnätverkets roll	33
6.2.3	Idrottande elever och andra elever	33

6.3	Det praktiska skolarbetet	34
6.3.1	Läxor	34
6.3.2	Prov och grupparbeten.....	35
6.3.3	Bedömning av elever	36
6.3.4	Lärarnas arbetsbelastning.....	37
6.4	Skolornas och lärarnas stöd	37
6.5	Coronapandemins följder.....	39
6.5.1	Digitalisering.....	39
6.5.2	Utmaningar och möjligheter	40
7	TILLFÖRLITLIGHET	42
8	DISKUSSION.....	44
8.1	Skolgång	44
8.2	Dubbelkarriär	45
8.2.1	Centrala faktorer	46
8.3	Skolans och lärarnas roll	49
8.4	Förslag till vidare forskning	51
	KÄLLOR	53
	BILAGOR.....	1

1 Inledning

För att vara elitidrottare måste man sätta tusentals av timmar på träandet. Antalet träningstimmar för elitidrottare stiger signifikant då de fyller 15 år (Capranica & Millard-Stafford, 2011), det vill säga under tiden de går på högstadiet enligt det finska skolsystemet. Samtidigt stiger även skolans krav och lektionsmängderna. De flesta av dygnets timmar går åt till skola, träning och sömn för unga idrottare. Ofta går även träningstiderna över de vanliga skoltiderna, vilket orsakar skolfrånvaro för idrottande elever. En toppidrottande ungdoms vardag kräver mycket resande och extra arbete med skolarbete, vilket också gör de idrottande ungdomens vardag mer krävande än andra elevers (Urhea, 2020).

En av de största orsakerna till att unga slutar med idrott under tonåren är att tiden inte räcker till både för träning och skola (Persson, Espedalen, Stefansen & Strandbu, 2019). Pressen över skolarbete, betyg och framtidsmöjligheter begränsar elevers tidsanvändning. Samtidigt talas det om hur idrottande elever klarar sig bättre i skolan än andra elever. Yle (2017) presenterar i sin artikel ett resultat från studie (Kari, Pehkonen, Hutri-Kähönen, Raitakari & Tammelin, 2017), som visar att idrottande elever presterar bättre i skolan än andra elever. Artikeln låter också förstå att en investering eller satsning på elevers idrottande kunde främja skolframgång och därmed även hela Finland ur ett samhällsligt perspektiv, eftersom det kunde höja utbildningspotentialen i landet. (Yle, 2017.)

Eftersom idrottskarriären är relativt kort är det viktigt att idrottarna har ett annat underlag att stötta sig på då idrottskarriären slutar (Aquilina, 2013). I Finland finns det inte skilda svenskspråkiga skolor på högstadienivån för idrottande elever, utan eleverna deltar i den vanliga grundläggande undervisningen normalt som alla andra elever. För att stöda idrottande elevers skol- och idrottsframgång grundades 2003 huvudstadsregionens idrottsakademi Urhea. Urhea är en officiell idrottsakademi godkänd av Finlands olympiska kommitté som består av ett samarbetsnätverk av högstudier, läroanstalter på andra stadiet samt högskolor. De främsta målen för Urhea är att stöda och underlätta idrottande ungdomar att få vardagen att gå bättre ihop med både träning och skola. Idrottsakademin arbetar tätt med Olympiska kommitténs toppidrottsenhet. Idag finns det fem svenskspråkiga grundskolor som är med i Urheas nätverk. (Urhea, 2020.)

Under de senaste åren har vi sett studier som tyder på att idrotten kräver mer dedikation av ungdomar men även att skolan kräver mer arbete och tid av elever i högstadieåldern (Persson, Espedalen, Stefansen & Strandbu, 2019). Ansökningar till gymnasier och högskolor i Finland baserar sig idag starkare på tidigare skolprestationer (Utbildnings- och kulturministeriet, u.å.), vilket innebär att barn och unga redan från en allt tidigare ålder måste vara förberedda på att göra sina framtidsval. I synnerhet har modersmål- och matematikundervisningen fått en viktigare plats och betonas mer i antagningen till vidare utbildning efter gymnasiet. Bedömningen av eleverna i högstadiet görs av ämneslärarna, vilket sätter ämneslärarna i en central roll för idrottande elevers utbildningsmässiga framtid. Även om det i Finland finns nationella, kommunala och även skolors egna läroplaner, har ämneslärarna en stor autonomi för sin undervisning.

Ännu finns det lite studier som visar hur lärare uppfattar idrottande elevers skolgång och möjliga skolfrånvaron, samt hur ett modifierat skolutplägg ur ett lärarperspektiv påverkar prestationerna i skolan och möjligen elevernas framtid. Forskning kring idrottande elevers skolgång och dubbelkarriär är viktigt eftersom de kan bidra till bättre förutsättningar att kombinera skola och idrott, vilket i sig också kan leda till bättre idrottsliga resultat både nationellt och internationellt. Lärarna står i en central roll för idrottande elevers skolgång och deras uppfattningar är därmed också viktiga att inkludera i forskning om fenomenet.

2 Kontext och styrdokument

Detta avsnitt utgörs av innehåll som är relevanta för studien och studiens teoretiska bakgrund. Det redogörs för den grundläggande utbildningen i Finland med fokus på högsta-diet.

Den grundläggande utbildningen är en helhet som omfattar undervisning och fostran. Målet för utbildningen är hjälpa elever att hitta sina egna styrkor och med hjälp av läran-det bygga en framtid. Som styrdokument för den grundläggande utbildningen fungerar nationella- och lokala läroplaner. Utöver detta har även skolor egna läroplaner, men som en helhet fungerar den nationella läroplanen som ett "paraply" över hela den grundläg-gande utbildningen. Enligt grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen (Utbildningsstyrelsen, 2014) ska alla elevers mångsidiga lärande, utveckling och välbefinnande stödjas genom ett starkt samarbete med hemmen. Med hjälp av samarbetet stöds undervisningen och fostran så att varje elev får undervisning, handledning och stöd enligt de individuella behoven.

Den grundläggande utbildningen i Finland består av årskurserna 1–9 för barn i åldern 7–16 år och baserar sig på den nationella läroplikten med målet att ge alla elever jämlika förutsättningar för fortsatta studier (Lag om grundläggande utbildning, 1998). Grundsko-lan delas vanligen in i två stadier: lågstadiet som ofta omfattar årskurs 1–6 samt högsta-diet som består av årskurs 7–9. I högstadiet undervisas eleverna ämnesvis av ämneslä-rare för var och ett skolämne (Förordning om grundläggande utbildning, 852/1998). Denna studie fokuserar på elever i högstadieåldern och därmed kommer detta avsnitt främst att koncentrera sig på årskurserna 7–9 inom den finländska grundläggande ut-bildningen.

I årskurs 7–9 är det vårdnadshavarna som har det fundamentala ansvaret över elever-nas uppföstran och därmed är det också vårdnadshavarnas ansvar att se till att elever-nas läroplikt uppfylls antingen igenom att delta i den grundläggande undervisningen ge-nom en skola eller så på något annat sätt som motsvarar den grundläggande utbildning-ens lärokurs i skolorna (Gigu, 2014). Detta innebär alltså att barn i grundskoleålder i Finland inte har en skolplikt där man måste närvara i en skola.

2.1 Årskurs 7–9

Enligt den nationella läroplanen (Glg, 2014) är den främsta uppgiften för årskurs 7–9 att vägleda och stötta elever under en särskilt viktig utvecklingsfas i livet, samt att uppmuntra elever till fortsatta studier. Högstadietiden utgör en viktig period i ungdomars liv, eftersom grunden för en vuxenidentitet bildas, samt kunskaper och kompetenser utvecklas för att hantera livet efter den grundläggande utbildningen. Genom att individuellt uppmärksamma och bemöta elever kan skolpersonalen vara med och förstärka elevers studiemotivation. Utgångspunkterna för utveckling av kompetens stärks i takt med att elever utvecklas, men samtidigt ökar utmaningarna om samarbete mellan läroämnena och i skolvardagen under högstadiet. (Glg, 2014.) Därför är det viktigt att skolan ständigt samarbetar med hemmen och att elever har tid till annat än bara skola för att balansera pressen från skolan. I lagen om den grundläggande utbildningen (628/1998) ska elevernas arbetsbelastning vara på en nivå som tar i hänsyn den tid som används för skolgång, skolresor och hemuppgifter, att elever får tillräcklig tid för vila, rekreation och fritidsintressen. Efter den grundläggande utbildningen söker sig elever vidare till andra stadiets utbildningar med sina betyg, och därifrån kanske ännu vidare till högre utbildning. Under de senaste åren har betoningen av modersmål och matematik ökat vid antagningar till högre utbildningar (Studieinfo, 2020).

2.2 Bedömning av elever

Bedömningen av elever i årskurs 7–9 sker av ansvariga ämneslärare men eleverna har rätt att få informationen om hur bedömningskriterierna har tillämpats för eleven i fråga (Förordning om grundläggande utbildning, 1998). Skolan och lärare har en central roll i hur elever uppfattar sig själva som människor. Bedömning och feedback är lärarnas främsta pedagogiska verktyg för att stödja elevers kompetens och utveckling. Bedömningen bör vara uppmuntrande, rättvis och främja elevdelaktighet i hela läroprocessen. Då eleverna går ut årskurs 9 får de slutvitsord från den grundläggande utbildningen, vilka påverkar vilka möjliga gymnasier eller yrkesskolor eleverna har möjlighet att komma in i efter grundskolan. Slutvitsorden från den grundläggande utbildningen ska basera sig på medeltalet av elevers tidigare betyg, men ändå så att vitsorden motsvarar elever kunskapsnivå i relation till läroplanens kriterier för bedömningen när skolan avslutas. (Glg, 2014.)

3 Teoretisk bakgrund

Den teoretiska bakgrunden för denna studie utgörs av två centrala fenomen för studien: dubbelkarriär och självreglering. Självreglering har en stark teoretisk förankring i och med bland annat Banduras och Zimmermans insatser och kommer därmed att redogöras för i detta avsnitt. Den teoretiska delen består av en beskrivning av begreppen dubbelkarriär och självreglering samt en presentation av tidigare studier.

3.1 Dubbelkarriär

I detta avsnitt beskrivs termen dubbelkarriär, samt hur en dubbelkarriär stöds ur ett individuellt och samhälleligt perspektiv.

Att kombinera målinriktat idrottande med studier eller andra karriärer i sitt dagliga liv brukar kallas för en dubbelkarriär. Enligt en studie (Stambulova, Engström, Franck, Linnér & Lindahl, 2015) är den optimala dubbelkarriärbalansen en kombination av sport och studier som hjälper idrottande elever att uppnå sina utbildningsmässiga och idrottsliga mål, leva ett tillfredsställande privatliv samt bibehålla en allmänt god hälsa och ett gott välbefinnande. Däremot menar en annan studie (Ryba, Stambulova, Ronkainen, Bundgaard & Selänne, 2015) att begreppet dubbelkarriär hänvisar till utmaningen att kombinera en idrottskarriär med studier eller arbete, vilket ofta också anses vara en källa till oro för de flesta högpresterande idrottare.

Utmaningen att kombinera elitsport och utbildning har erkänts i den internationella idrottspsykologilitteraturen och den har också fått bestämmande aktörers uppmärksamhet (Sorkkila, Ryba, Aunola, Selänne & Salmela-Aro, 2020). En dubbelkarriär kan enligt Stambulova & Wylleman (2015) vara med och främja en bättre förberedelse inför livet efter idrotten, men en dubbelkarriär kan också vara väldigt påfrestande genom att individen blir tvungen att balansera viktiga delområden som skola och idrott. En av de största utmaningarna för blivande elitidrottare i åldern 12–15 år anses vara att framgångsrikt kombinera utbildning och idrott som en dubbelkarriär, eftersom en betydande överlappning sker mellan normativa utvecklingsuppgifter, såsom att få en utbildning och säkra ett framtida jobb, och idrottskarriärutveckling (Ryba, Stambulova, Selänne, Aunola & Nurmi, 2017). Åldern mellan 12–18 år upplevs också vara den viktigaste perioden för unga att möjligen kunna nå en elitnivå inom idrott senare i livet (Jonker, Elferink-Gemser

& Visscher, 2009). Idrottande unga behöver minst 5–10 års erfarenhet av att träna och tävla på hög nivå för att i framtiden vara förberedda för en elitnivå (Wylleman & Reints, 2010). Detta är samtidigt också en period i livet då pressen från skolan stiger signifikant. Som ett resultat blir kraven på bäge fronter höga för idrottande ungdomar.

En dubbelkarriär har också visat sig vara en bra lösning för att balansera sport med andra områden i idrottares liv samt för att förbereda idrottare för ett liv efter idrottskarriären. En optimal balans mellan idrott och andra livsområden har visat sig vara både direkt och indirekt en medverkande kraft för att förhindra en icke-aktiv livsstil bland ungdomar. Personer med en dubbelkarriär har även uppfattats ha bättre utvecklingsmöjligheter att lära sig diverse färdigheter som bland annat självregleringsförmågor, sociala fördelar, välplanerad framtid och möjlighet till bättre betalda arbeten. (Stambulova et al., 2015; EU-kommissionen, 2012.)

En dubbelkarriär varar oftast ungefär i 15–20 år. Detta är något som dock varierar beroende på bland annat på idrottsgrenen i fråga, utvecklingen av idrottsliga-, psykologiska-, akademiska- och yrkesmässiga förmågor. Även oförväntade händelser, som till exempel skador kan påverka dubbelkarriärens längd. (EU-kommissionen, 2012.)

Summerat är en dubbelkarriär ett komplext system bestående av flera olika parter samarbete. En dubbelkarriär medför automatiskt en högre belastning eftersom mängden aktiviteter och krav ökar för de som väljer att rikta sig för en dubbelkarriär. Belastningsökningen medför risker som utbrändhet, motivationsbrist och avbrytande av idrott eller utbildning. Däremot kan en lyckad dubbelkarriär bidra till positiva effekter till och med hela livet ut. Med hjälp av en dubbelkarriär har idrottare en bättre möjlighet att sträva efter och lyckas i sin idrottsliga karriär, utan att befara sin framtid efter idrotten. En dubbelkarriär säkerställer även en reservplan ifall den idrottsliga karriären inte lyckas som planerat. För att en dubbelkarriär ska vara lyckad är det viktigt att centrala instanser och personer samarbetar och stöder idrottare i sina karriärvägar.

3.1.1 EU-kommissionens riktlinjer

Eftersom dubbelkarriärer upplevdes vara ett ökande tema i Europa ville Europeiska unionen stöda medlemsstaterna i hur de nationellt kunde stöda dubbelkarriärlivet för ungdomar bättre genom att upprätta gemensamma riktlinjer. En studie (Laakso, Telama, Nupponen, Rimpelä & Pere, 2008) genomförd i Finland visar att deltagande i idrott på fritiden har ökat signifikant bland ungdomar mellan åren 1977–2007, vilket bekräftar en

möjlig dubbelkarriärsökning även i Finland. EU:s riktlinjer (2012) är gjorda för att hjälpa nationella beslutsfattare om hur det nationella stödsystemet kunde formuleras på ett främjande sätt både inom utbildningsanstalter och i idrottsföreningar. Riktlinjerna är skapade för att möjliggöra skräddarsydda alternativ för idrottande unga och för att säkerställa ungdomar något att stötta sig till även efter den idrottsliga karriärens slut. (EU-kommissionen, 2012.)

Att stödja en dubbelkarriär är en del av Europa 2020-strategin med målen att minska tidigt skolavbrott, säkerställa flera utbildade personer och en högre sysselsättning, samt att bevara flera begåvade idrottare inom det aktiva idrottsliga livet. Riktlinjerna baserar sig på relevanta teorier, tidigare studier genomförda i EU:s medlemsstater om praktiska exempel på dubbelkarriärer genomförda. (EU-kommissionen, 2012.)

En tredjedel av aktiva idrottare i åldern 10–17 år avslutar sin idrottskarriär eftersom idrotten anses ta för mycket tid från mängden skolarbete som krävs för att nå tillräckligt höga skolresultat och därmed säkerställa en god framtid. Detta har väckt oro bland beslutsfattare och bidragit till ett arbete som behåller idrottare inom idrotten utan att minska deras möjligheter till en god framtid också efter idrottskarriären. EU menar att både nationers samhällen samt idrottsvärlden utnyttjas av att främja en positiv bild av utbildade idrottare. Aktiva idrottare gör idrott mera attraktivt och idrottarna fungerar också som positiva förebilder för yngre människor. (EU-kommissionen, 2012.)

EU:s riktlinjer menar att talangfulla elitidrottare ska bli urskilda som en egen specifik befolkningsgrupp inom relevanta områden. Denna status ska ses i: a) samarbetet mellan idrottsrepresentanter och företrädare inom organisationer och utbildningssektorer, samt b) integrerade i de institutionella reglerna och policyplanerna för idrottsorgan och utbildningsinstitut. Offentliga myndigheter som ansvarar för idrott, utbildning, socialt och ekonomiskt stöd samt sysselsättning bör överväga att inrätta mekanismer för att säkerställa ett sektorsövergripande samarbete, genomförande och övervakning av politiska åtgärder för elitidrottare och för pensionerande elitidrottare. Auktoriteterna som ansvarar för genomförandet av dubbelkarriärmöjligheterna bör utveckla nationella riktlinjer för dubbelkarriärer till nationella idrotts- och utbildningssystemen, med hänsyn till EU:s riktlinjer för dubbelkarriärer. De nationella riktlinjerna bör främja en dubbelkarriär och fokusera på de positiva resultaten. (EU-kommissionen, 2012.)

3.1.2 Stödnätverk

Då en idrottande ungdom väljer att satsa på en dubbelkarriär är det flera nyckelpersoner involverade. En studie (Knight, Harwood & Sellars, 2018) visar att ett stödnätverk bestående av föräldrar, tränare och lärare är viktiga för att idrottande elever ska klara av en dubbelkarriär. I studien lyfter de fram viktiga aspekter som stödnätverket bör ha kunskap om för att framgångsrikt kunna stöda idrottande elever. Stödpersonerna ska känna till kraven som ställs för idrottande elever med en dubbelkarriär och för att därmed kunna anpassa sitt stöd enligt behoven i fråga. De ska även kunna förutse möjliga problem och föreslå passliga lösningar. Det viktigaste verkar ändå vara att förevisa och påpeka hur viktig skolan är men även bemärka fördelarna med den idrottsliga karriären. Sammanfattningsvis ska stödnätverket alltså stöda både utbildning och idrott genom att visa att båda två är betydelsefulla. (Knight, Harwood & Sellars, 2018.)

Idrottande elevers tränare har en ytterligt viktig roll i början av den potentiella elitidrottsliga karriären och inom dubbelkarriärer allmänt. Genom att stödja och utveckla de idrottsliga kunskaperna är tränaren med och formar hela grunden för det som senare kommer att byggas på. I senare skeden av dubbelkarriärer förändras tränarnas roll och då förväntas tränare också att hantera idrottare som *hela personer* och stötta utvecklingen av diverse livskunskaper som bland annat kommunikation, hantering av framgång och misslyckanden, samt tids- och stresshantering, utöver det "tekniska arbetet". (EU-kommissionen, 2012.)

Ur ett samhälleligt perspektiv betyder detta att också tränare ständigt behöver träning och utbildning i sin tränarroll. Ett livslångt lärande gäller därmed både för idrottare och tränare. Enligt EU:s riktlinjer (2012) kan man tala om en dubbelkarriär även för tränare. Problem som lätt uppstår för tränare är att tränarjobbet ofta är en deltidsuppgift, alltså något personer är sysselsatta med vid sidan om ett annat arbete eller bara under viss tid av året. Det är oklart vad som egentligen är den största orsaken till detta men studie (Ryan & Sagas, 2011) menar att sena träningskvällar och långa träningsläger kan påverka tränares personliga liv negativt och därmed väljer många tränare att avsluta sitt tränarjobb. Enligt EU-kommissionen (2012) borde tränarrollen utvecklas på ett sätt som kunde möjliggöra tränarjobbet till en helhet och som bättre tar i hänsyn olika uppgifter om livskunskaper, i tillägg till bara själva tränandet. (EU-kommissionen, 2012.)

Även Saarinen, Ronkainen, Rintala & Aunola (2020) menar att tränare i allmänhet behöver mera stöd och kunskapsutveckling i sin roll som idrottande elevers tränare. Detta baserar sig på en studie (Saarinen et al., 2020) där idrottande elever i

gymnasieåldern svarade på hur motiverande de upplever sina tränare vara. Idrottarna upplevde att tränarna var mer intresserade och fokuserade på de ungdomar som satsade mera på idrotten än skolan. De upplevde att tränarna hellre ville se idrottade elever prioritera idrott före skola. Resultaten visade att det största problemet i gymnasieskolorna verkade vara tränares mål att säkerställa idrottares atletiska utveckling, utan att ta hänsyn till idrottarnas helhetsutveckling i andra sammanhang. Idrottsmiljöer är ofta konkurrenskraftiga. Det är till exempel inte ovanligt att tränare är beroende av idrottares atletiska prestationer för att säkerställa sitt jobb. Under sådana pressade omständigheter är tränare mer benägna att bli egoistiskt involverade i sitt arbete och i sin tur avge avstämmande beteenden. (Saarinen et al., 2020.)

Studie (Ryba et al., 2017) som har genomförts i Finland förevisar att många unga idrottare är motiverade att prestera högt både inom idrott och utbildning, men upplever ofta inre konflikter, spänningar och personliga tvivel om det verkligen är möjligt att nå en elitnivå. Studien hittade bevis för att dubbelkarriärdiskurser har nått unga idrottares tänkande om deras framtid, men det verkar också att samhällsförväntningarna för unga idrottare har lyckats öka unga idrottares ångest om att göra "rätt val" (skola eller idrott). Därför uppmuntrar Ryba et al. (2017) tränare och lärare att ta seriösa diskussioner i sina dagliga möten med unga idrottare för att skapa mening och undersöka gränser för deras föreställda framtid. Däremot menar Aquilina (2013) att idrottande elever själva borde ta ett större ansvar för hur den egna dubbelkarriären ska hanteras. Genom att bli mer självständiga kan idrottande elever utveckla en expertis när det gäller att besluta och förhandla om olika arrangemang kring utvecklingen av deras dubbelkarriär, vilket i sin tur kan ha en positiv inverkan på idrottande elevers livsstil i större utsträckning. Sådan expertis kan potentiellt förbättras genom utveckling av olika livskunskaper, som utrustar individer med rätt verktyg för att effektivt hantera och klara av kraven av en dubbelkarriär. (Aqualina, 2013.)

Hur bra en dubbelkarriär utförs beror på välviljan hos personer i nyckelpositioner inom olika organisationer som bland annat idrottsföreningar, utbildningsanstalter och idrottsförbund. Idrottande elevers tajta tränings- och tävlingsscheman kan orsaka flera dagar eller lektioner frånvaro från skolan. Detta kräver individuella utvecklingsstigar eller möjlig distansundervisning, vilket däremot kan vara ansträngande för skolor och skolornas personal (EU-kommissionen, 2012). Distansundervisning, alltså en undervisning som genomförs med hjälp av internet, har upplevat vara ett effektivt sätt att upprätthålla skolarbete under tränings- och tävlingsresor. Emellertid är olika digitala program menade för distansundervisning ofta väldigt dyra och tidskrävande, vilket är orsaken till varför flera

instanser väljer att inte använda de. Det är även utmanande för lärare att följa upp den skolmässiga kunskapsutvecklingen av idrottande elever då de är frånvarande från skolan. (EU-kommissionen, 2012.)

3.1.3 Idrottsskolor och klasser

Problemen som uppstår med en dubbelkarriär faller ofta inom den pedagogiska delen. Utbildningsanstalterna bör hitta skräddarsydda lösningar för idrottande elever i avsikt att uppmuntra och uppehålla elevers akademiska prestationer. Enligt EU-kommissionen (2012) har flera medlemsstater idrottsskolor eller idrottsklasser med extra gymnastiklektioner insatta i det vanliga veckoschemat. Dessa lektioner arrangeras ofta som ett samarbete mellan skolor och idrottsföreningar. Man har även gett idrottande elever en idrottsstatus, ifall de uppfyllt framställda krav. Med hjälp av statusen har eleverna fått mera frånvaro och flexibla tider i skolan. (EU-kommissionen, 2012.) I Finland har man idrottsskolor och klasser som går under namnet Urhea. Dessa instanser fungerar i en samverkan med Finlands olympiska kommitté (Urhea, 2020). Även om idrottsklasserna har mera idrottslektioner betyder det inte att det i sig underlättar idrottande elevers skol- eller idrottsprestationer, eftersom de extra gymnastiklektionerna inte nödvändigtvis tangerar elevers behov eller nivå av träning (EU-kommissionen, 2012). Extra gymnastiklektionerna tar inte heller bort problemen idrottande elever har med tidsbrist eller skolfrånvaro. Utvärderingsresultaten av befintliga idrottsskolor och idrottsklasser visar att idrottande elever inte alltid har bättre akademiska eller idrottsliga resultat jämfört med idrottande elever vid vanliga skolor. Idrottsskolornas framgång beror alltså helt på kvalitén av flexibilitet och samarbete med idrottsorganisationerna. (EU-kommissionen, 2012; Jonker, Elferink-Gemser & Visscher, 2009.)

I Sverige har man ett skilt skolsystem (RIG skolor) för elitidrottare med syfte att möjliggöra ett gott liv efter att idrottskarriären är över. RIG skolorna har startades redan mycket före studierna om dubbelkarriärer blev aktuella, det vill säga redan på 70-talet. Idag finns det 51 RIG skolor runtom i Sverige. Övergången från junior- till senioridrott sker i 16–18 års åldern och det är även då de flesta idrottsutövarna hoppar av idrottskarriären, eftersom kombinationen av idrott och livets andra övergångar och aktiviteter blir svårare. (Stambulova et al., 2015.)

Stambulova et al. (2015) har i sin studie intervjuat elever i årskurs ett på olika RIG gymnasier runtom i Sverige, för att studera hur elever upplevde sin dubbelkarriär. Alla delta-

gare upplevde de tre livsområden idrott, skola och privatliv som både viktiga och krävande under hela skolutbildningen. Dubbelkarriären upplevdes kräva en balans mellan alla de tre livsområden genom att ibland hamna prioritera mera av det ena för att i ett annat skede kunna prioritera mera av det andra. Exempelvis under en viktig tävlingsperiod satsa mera på idrott, men före provperioder däremot fokusera mera på skolan. Under lovperioderna från skolan och idrottssäsongen låg fokuset mera på privatlivet. Övergångarna inom den idrottsliga karriären hanterades med hjälp av externa stödresurser som till exempel familj och tränare, men även med hjälp av interna resurser som självreglering. De personliga resurserna ansågs vara de viktigaste faktorerna i idrottande elevers anpassning till dubbelkarriärlivet. Resultaten visar att idrottande ungdomar måste möta högre krav då de övergår till nästa nivå inom idrott och studier, och för att framgångsrikt klara av det behöver idrottarna goda tids- och energihanteringsförmågor, effektiva återhämtningsförmågor samt socialt stöd från tränare, kamrater, familj, lärare och andra experter. (Stambulova et al., 2015.)

3.1.4 Studieprestationer och idrottsliga prestationer

I studien genomförd av Ryba et al. (2017) intervjuades idrottande elever i åldern 15–16 år om deras uppfattningar om sina egna dubbelkarriärer. De flesta deltagarna uppfattade sitt idrottande som något de ville bli bäst på, alltså träna och tävla på hög nivå för att senare kunna nå elitnivåerna. De flesta av deltagarna såg också sin skolgång som en oundviklig del av sin ungdom.

Aquilina (2013) har genomfört en studie som ställer i centrum förhållandet mellan studiemässig och idrottslig framgång ur idrottande elevers synvinkel. Enligt studien förbrukar elitidrottande elever cirka 30 timmar i veckan på studier och 20–30 timmar i veckan på träningar. Detta som helhet motsvarar en högre chefs arbetsschema. Idrottande personer ansvarar främst själva för sina akademiska prestationer på universitetsnivå. Därmed är det viktigt att studenterna själva hittar strategier som hjälper att pussla ihop vardagen med både träning och studier. Aquilina (2013) poängterar ändå att det inte finns *en* rätt strategi, eftersom alla individer är olika och alla idrottsgrenar är olika. Oavsett menade Aquilina (2013) att det är tydligt att idrottande elever måste hitta någon typ av balansgång mellan skola och träning för att kunna hantera en dubbelkarriär effektivt.

En del av deltagarna i studien ansåg sig satsa lika mycket på både skola och träning, medan andra prioriterade någondera mer beroende på tillfället. En del upplevde redan från början att antingen idrott eller utbildning är viktigare än den andra oavsett. Detta

tyder på att idrottande elever måste lära sig hur de prioriterar sin tid samt hur de balanserar alla krav från skolan, träning och det privata livet. (Aqualina, 2013.)

Studie (Jonker, Elferink-Gemser & Visscher, 2009) genomfört i Nederländerna har studerat förhållandet mellan skolprestationer och idrottsliga prestationer bland idrottande elever i 14–16 års åldern. Studien visar att idrottande elever med goda idrottsliga resultat också presterat väldigt högt i skolan. Forskningsresultaten föreslår att idrott och utbildning inte bara kompletterar varandra, men att idrott faktiskt kan vara till nytta för skolprestationer för elever som tävlar och tränar på hög nivå. Idrottande elever kan också dra nytta av självreglerande färdigheter både inom idrott och i skola. De upplevdes ofta också ha en stark förmåga att arbeta självständigt och målmedvetet i skolan. Detta avspeglades också genom idrottande elevers förmåga att hantera ett tätt tidsschema mellan träningar/tävlingar och skolarbeten. (Jonker, Elferink-Gemser & Visscher, 2009.) Även Badura et al. (2016) har visat i sin studie att idrott och andra fritidsaktiviteter kan ha en positiv koppling till ungdomars skolprestanda och skolprestationer. Utöver detta har också en studie från Island (Sævarsson, Svansdottir, Sveinsson, Asgeirsdottir, Arngrimsson & Johansson, 2017) tytt på att idrott på fritiden kan vara till nytta för lärandet i skolan.

3.1.5 Mobilitet inom dubbelkarriär

I dagens globaliserade värld har migrationen av idrottare ökat och blivit en signifikant del av en idrottares liv (Ryba, Stambulova, Ronkainen, Bundgaard & Selänne, 2015). Idrottare representerar en av de mest internationellt mobila personerna av Europas befolkning då idrottare reser från en allt yngre ålder runt på internationella tränings- och tävlingsläger (EU-kommissionen, 2012). Detta anses kräva ett större samarbete mellan pedagogiska och idrottsliga organisationer på en mer global och europeisk plan. En del grenar kräver till och med att idrottande elever söker sig till vidare utbildning i andra länder än sina hemländer, eftersom de idrottsliga faciliteterna hemma inte räcker till. Från Finland har till exempel alpina skidåkare ofta sökt sig till andra länder för att backarna är längre och mer avancerade än vad den finländska utbredningen har att erbjuda. (EU-kommissionen, 2012.)

I Europa ordnas idrottsverksamheter främst av föreningar och klubbar, separat från utbildningsanstalter. I USA däremot är idrottsverksamheten ofta sammanbunden med utbildningsanstalter. (EU-kommissionen, 2012.) I USA finns det även möjligheter till idrottsliga stipendier för de som vill både studera och idrotta på elitnivå. Detta alternativ är

mycket attraktivt bland idrottare från Europa och många söker sig till USA för universitetsstudier eftersom systemet där möjliggör en dubbelkarriär smidigare. (Ryba et al., 2015.) Enligt Corrado et al. (2015) kan kunskapen om idrottande elevers motivation i förhållande till olika utbildnings- och idrottssystem i Europa, främja en bättre förståelse om deras idrottsliga och akademiska förväntningar och ge användbar information för beslutsfattare inom idrotts- och utbildningssektorer. Idrott är ett globalt fenomen som också präglas av lokala traditioner. De menar därför att man i Europa borde ha en mer gemensam syn på idrottande elever och även mer landsgränsöverskridande studier om dubbelkarriärer. (Corrado et al., 2015.)

3.2 Dubbelkarriär i Finland

I Finland bedriver olympiska kommittén ett nationellt nätverk av idrottsakademier som inkluderar olika utbildningsanstalter (högstadieskolor, gymnasier och högskolor) och idrottsklubbar. Målet för idrottsakademierna är att hjälpa ungdomar kombinera idrott och skola med hjälp av experter inom olika områden som till exempel fysioterapeuter, fysiktränare, näringscoacher, läkare och mentala coacher. Idrottsakademierna fungerar som en plattform för målinriktade unga idrottare, där det är säkert att växa och utvecklas och senare också sträva efter en elittoppen. Inom akademierna utvecklas ungdomars livskunskaper så att de kan växa till balanserade vuxna och att de får också kompetens för vidareutbildning samt framtida arbetsliv. (Suomen Olympiakomitea, u.å.)

Enligt Finlands olympiska kommitté sätter den finska dubbelkarriären igång då barn börjar högstadiet i den grundläggande utbildningen, och fortsätter ända till slutet av den idrottsliga karriären. En dubbelkarriär på högstadiet innebär att unga kan kombinera skolgång, målinriktat idrottande och annan fritid i sitt dagliga liv på ett så balanserat sätt som möjligt. Dubbelkarriären utvecklar mångsidiga färdigheter och förutsättningar för en idrottslig karriär samt en gymnasieutbildning. Skolors, idrottsklubbars, idrottsförbunds och andra aktörers mål ska vara att stöda ungdomar att kombinera skola och idrott för att därigenom kunna utvecklas till balanserade och välmående idrottare. (Suomen Olympiakomitea, u.å.)

Den nationella idrottsakademin stöder unga idrottares tillväxt genom att möjliggöra ett effektivt samarbete mellan hem, skola och idrottsklubbar med hjälp av bland annat en

lägerverksamhet ordnat av idrottsinstitut och idrottsförbund. Dessa läger kallas *Yläkoulu-leiritys*, och lägren ordnas tre till sex gånger i året beroende på idrottsgrenen i fråga. (Suomen Olympiakomitea, u.å.) Det är viktigt att poängtera att det inte finns någon officiell svensk översättning för denna verksamhet i huvudstadsregionen och lägren ordnas i stort sett endast på finska. Folkhälsan har kallat dessa läger för Idrottens skolläger, inom sin svenskspråkiga verksamhet i Österbotten (Folkhälsan, 2020). Lägerverksamheten fungerar som en del av flera idrottsgrenars träningssystem och under lägren får unga idrottare, i tillägg till sin egen grenträning, en mångsidig skicklighets- och fysikträning, kännedom om viktiga livskunskaper som näring, fysisk- och mentalhälsa samt stöd för studiefärdigheter. Syftet med högstadielägren är att förbättra unga idrottares vardagsträning med hänsyn till den totala belastningen av skola och privatliv. (Suomen Olympiakomitea, u.å.)

Finlands olympiska kommitté har även lagat ett toppidrottsligt material med namnet *Kasva urheilijaksi* för att stöda tillväxten av unga idrottare till friska idrottsutövare med kapacitet för mer krävande träning i framtiden. Även dessa material saknar en svensk översättning och finns för tillfället endast tillgängliga på finska. Materialen används bland annat på högstadielägren samt i URHEA-skolor nationellt. (Suomen Olympiakomitea, u.å.)

Inom huvudstadsregionsområdet i Finland har man sedan 2003 haft en officiellt godkänd idrottsakademi med namnet Urhea. Urheas verksamhet baserar sig på ett samarbete mellan idrottare, grenförbund och läroanstalter i Helsingfors, Esbo och Vanda stad. Urheas akademiverksamhet sträcker sig från högstadiet ända till högskolor och år 2020 var det 2550 idrottande elever delaktiga i Urheas idrottsverksamhet och riktar sig till unga idrottare som siktar på en toppidrottskarriär. Som redan tidigare nämnt finns det idag fem svenskspråkiga grundskolor med i Urhea verksamheten. (Urhea, 2020.)

Urheas centrala mål är att stöda, planera och genomföra ungas dagliga träningar, utveckla idrottares studiemöjligheter och dubbelkarriärlivet, stödja idrottaren med hjälp av träningsexperter samt stöda idrottare i vägen från toppidrottare till "vanliga" livet. Idrottare som tävlar och tränar på en nationell eller internationell nivå har möjlighet att bli en del av idrottsakademin. Idrottarurvalen till Urhea görs av Urheas verksamhetsledare och toppidrottskoordinatorer tillsammans. Ansökningen till skolorna görs på vanligt sätt men då idrottarna fått en studieplats kan en individuell studieplan göras för att beakta de krav idrottandet ställer. Alla Urheas skolor förbinder sig till idrottsakademins målsättningar. (Urhea, 2020.)

3.2.1 Idrottshögstadiesförsöket 2017–2020

Mellan åren 2017–2020 startade olympiska kommitténs program för idrottsakademier tillsammans med diverse högstadieskolor i Finland ett pilotprojekt med namnet "idrottshögstadiesförsöket" (urheiluylikoulukokeilu). Syftet med försöket var att utveckla en nationell högstadiemodell som skulle stödja en dubbelkarriär bättre. I projektet deltog 25 finska högstadieskolor i 14 olika kommuner och under de tre prövoåren deltog över 2000 elever i årskurs 7–9 i projektet. Huvudmålen för försöket var utvecklandet av idrottande elevers kombination av skolgång och träning, utveckling av idrottares livskunskaper samt utvecklingen av en nationell modell för idrottshögstadieskolor. (Nieminen, Aarresola, Mononen & Pusa, 2020.)

Under idrottshögstadiesförsöket utvecklades skolornas idrotts- och gymnastikaktiviteter med hjälp av fyra innehållsområden: 1) minst 10 timmar gymnastiklektioner och idrott per vecka på vardagar från åtta på morgonen till fyra på eftermiddagen, 2) i bruk tagning av innehållsrekommendationerna och träningsmaterialen *Kasva urheilijaksi*, 3) användning av digitala verktyg för att kombinera träningsresor med skola, samt 4) ett nationellt skicklighetstest för att avgöra intagningen av eleverna till idrottshögstadierna. De 10 gymnastik- och idrottstimmar skulle uppfyllas som ett samarbete mellan skolor och idrottsklubbar. Dessa timmar kunde bestå av skolans egna gymnastiklektioner, idrottsklubbars träningar eller andra insatta tider för självständig träning. *Kasva urheilijaksi*-materialen användes främst av gymnastiklärarna eftersom innehållen är till mesta dels fysiska aktiviteter, men innehåller även information om livshantering, vila, näring och motivationsfaktorer. Skolorna skulle använda sig av olika digitala verktyg för distansundervisning för att underlätta och hitta lösningar för idrottande elever att studera flexibelt på tränings- och tävlingsläger. Detta visade sig vara rutinerat i de flesta skolorna men de största problemen förekom i skapandet av digitala material, eftersom det krävde extra tid och resurser. (Nieminen et al., 2020.)

Resultaten av idrottshögstadiesförsöket visade att försöket var lyckat inom ramarna för de mål som fastställdes för försöket. Det förekom dock oklarheter som ansågs kräva ett beaktande vid framtida utveckling av den finska idrottsutbildningen. Även om flera skolor var flexibla med idrottande elevers tidtabeller hände det ofta att träningar överlappade skoldagarnas sista lektioner. Nieminen et al. (2020) föreslog att idrottsklubbar borde bättre planera sina träningstider eftersom skolorna har begränsat med möjligheter att ändra på sina veckoscheman. För det andra väckte för individuella skolupplägg oro även om de ansågs stöda idrottande elever i den individuella arbetsbelastningen. För många

individuella skolupplägg sätter stor press på personal och är en stor resursfråga i både skolor och idrottsklubbar. Även skicklighetstestet som användes som intagningsverktyg till skolan upplevdes till en viss mån orättvis, eftersom det är väldigt svårt att direkt mäta talang. (Nieminen et al., 2020.)

Konkluderat var idrottshögstadiesförsöket lyckat, men ingen gemensam nationell modell uppstod under försöket. Skolorna som var involverade i försöket var villiga att fortsätta sina aktiviteter även i framtiden och olympiska kommittén har som mål att utvidga idrotts-högstadiernas verksamhet geografiskt mer omfattande och öka skolnätverket till 50 idrottshögstadieskolor. (Nieminen et al., 2020.)

3.3 Självregleringsteorier

I detta avsnitt presenteras de främsta självregleringsteorierna av Zimmerman och Bandura. Självregleringsteorier har använts mycket för att förklara prestationer både inom skola (Zimmerman, 1986) och idrott (Cleary & Zimmerman, 2001; Jonker, Elferink-Gemser & Visscher, 2010; Bartulovic, Young & Baker, 2017; Kitsantas & Zimmerman, 2002; McCardle, Young & Baker, 2019). Självreglering är ett mångskiftande fenomen som fungerar genom ett antal underordnade kognitiva processer, inklusive självövervakning, strukturering, utvärderande bedömning, självbedömning och emotionell självreaktion (Bandura, 1991).

3.3.1 Social kognitiv teori och upplevd självförmåga

Människor är så väl producenter som produkter av sociala miljöer. Det människor tänker och hur de agerar, fungerar tillsammans med andra människors tankar och handlingar som byggstenar för samhället (Rosenberg, 1965). Kort sagt är det människorna som skapar och formar kontexten i sin miljö genom sina interaktioner med andra (Bandura, 1997). Människoliv är väldigt självständig men det människor gör självständigt påverkar andra medmänniskors välmående, och vice versa. (Bandura, 1997).

Hur en person ser på sig själv och hur hen upplever att hen kan prestera i olika kontexter är centralt för barn och unga eftersom dessa förmågor är med och formar hur personer utvecklas senare i livet (Rosenberg, 1965; Bandura, 1997; Ryan & Deci, 2017). Bandura (1986) presenterar i sin bok *Social foundations of thought and action: A social cognitive*

theory en självreglerande teori med namnet social kognitiv teori (SKT). Enligt SKT påverkar och påverkas människans beteende, personliga faktorer och miljö, alla av varandra. Inom SKT anses upplevd självförmåga (eng. *self-efficacy*), det vill säga personers tro på sina egna förmågor att bedriva ett visst beteende i en viss situation, vara den avgörande bestämmande för människans uppgiftsorienterade beteende. Bandura (1986) menar att människor påverkas av sin sociala miljö, men att de är också kapabla att engagera sig regelbundet i självreglering, självreflektion, lärandeprocesser och innovation genom fantasi och kommunikation med andra.

Självförmåga är en benämning som Bandura (1997) har uppfunnit för att beskriva mekanismen där en människa presterar bättre ifall hen upplever att hen har kompetens för att genomföra uppgiften. Skillnaden mellan självförmåga och självkänsla är att uppfattad självförmåga är omdömet av personlig förmåga i en viss kontext, medan självkänsla handlar om egenvärdet oavsett situation.

Uppfattningen om egen självförmåga är en nyckelfaktor för mänskligt handlande (eng. *human agency*), det vill säga handlingar som görs avsiktligt (Bandura, 1997). Förmågan att utöva kontroll över egna tankeprocesser, motivation och handling är en distinkt mänsklig egenskap. Eftersom den egna handlingen delvis är självbestämd kan människor påverka förändringar i sig själva och sina situationer genom sina egna ansträngningar. Människors upplevda självförmåga bestämmer motivationsnivån, vilket återspeglas i hur mycket ansträngning de kommer att sätta i ett försök och hur länge de kommer att hålla ut. Ju starkare tron på egen självförmåga är, desto större och mer ihållande kommer ansträngningarna att vara. (Bandura, 1989.) Bandura (1997) menar att om inte människor tror att de kan producera önskade effekter genom sina handlingar, har de lite drivkraft att överhuvudtaget agera. Tron på självförmågorna är därför essentiell. Människor styr sina liv baserat på sin förmodan på självförmåga.

Upplagd självförmåga kan ha olika effekter. Dessa föreställningar kan inverka hur människan väljer att agera, vilken insats hen lägger på agerandena, hur länge hen orkar fortsätta agera vid bemötande av hinder och misslyckanden. De påverkar också människans motståndskraft mot bakslag, huruvida människans tankemönster är självhinderande eller självhjälperande, hur mycket stress och depression människan upplever för att klara av kraven som ställts, och på vilken nivå hen upplever genomförandet av insatserna. Inom idrott är tron på sin egen självförmåga att behärska fysisk skicklighet för huruvida en idrottsaktivitet även övervägs, hur mycket ansträngning som investeras i aktiviteten, och nivån på motivationen då förbättringarna är långsamma eller arbetsamma. (Bandura, 1997.)

Skolan är ett ställe där barn utvecklar kompetenser och får den kunskap och problemlösningsfärdigheten som är nödvändig för att effektivt kunna ta del av samhället. I skolan testas, evalueras och jämförs barns kunskap och tankeförmåga kontinuerligt (Bandura, 1997; Glgu, 2014). Många sociala faktorer förutom den formella instruktionen kan påverka barnens uppfattningar om deras förmågor. Detta är till exempel social jämförelse med andras prestationer och hur lärare tolkar elevers framgång och misslyckande på sätt som speglar positivt eller negativt i elevers förmåga (Bandura, 1997). Studier (Bandura, 1997; Hamilton, Warner & Schwarzer, 2017) visar att elever presterar dåligt eller sämre, och insatsen för aktiviteterna är betydligt lägre ifall de saknar tro på sin självförmåga att kunna utnyttja sina färdigheter optimalt, än elever med högre självförmåga.

3.3.2 Självreglering i skolan

Zimmerman (1986) menar att självregleringsteorin inom pedagogiken fokuserar på uppmärksamheten på hur elever personligen aktiverar, förändrar och upprätthåller sina inlärningsmetoder i specifika sammanhang. Enligt Zimmerman (1986) kan elever med höga förmågor ha svårt att presentera optimalt ifall de har en kunskapsbrist i att använda eller kontrollera sina kontextuellt specifika kognitiva, emotionella och motoriska inlärningsprocesser.

Zimmermans (1986) självregleringsteori utgår från att en omgivning inte försäkrar ett lärande, utan inlärandet kräver varierande mängder selektivitet och strukturering för att elever ska kunna lära sig. Med hjälp av självregleringsteorier kan man se på elever som metakognitiva, motiverade och beteendemässigt aktiva deltagare i sina egna läroprocesser. Metakognitivt självreglerande elever är personer som är självinstruerande, självkontrollerande och självvärderande vid olika steg under sin inlärningsprocess. Dessa elever planerar och organiserar noggrant det de ska göra. Motivationsmässigt upplever självreglerande elever sig som kompetenta, effektiva och autonoma. Beteendemässigt väljer, strukturerar och skapar självreglerande elever miljöer som optimerar lärandet. Zimmerman (1986) menar också att självreglerande strategier kan förbättra uppfattningar om självkontroll som till exempel autonomi, kompetens eller effektivitet. Som slutsats drar Zimmerman (1986) att självreglerande inläringsteorier har mycket potential att vägleda forskning om elevers studiemönster och för att hjälpa elever att bli mer självständiga och effektiva som elever.

Elever som själv initierar studier betecknas ofta som självmotiverade av sina föräldrar och lärare (Zimmerman, 1998). Självmotivation, som också kallas för inneboende motivation, kan starkt associeras med akademisk prestation enligt Zimmerman (1998). Zimmerman menar självregleringsteorierna har gjort det möjligt för forskare att analysera underliggande flerdimensionella processer inom akademiska studier, som visat att elever ofta använder sig av olika självreglerande strategier för att lyckas i skolan, snarare än att de skulle innehava en enhetlig egen egenskap som möjliggör goda prestationer.

3.3.3 Självreglering i idrott

Det finns flera studier som har undersökt hur självreglerande metoder förekommer bland idrottare på olika nivåer (Cleary & Zimmerman, 2001; Jonker, Elferink-Gemser & Visscher, 2010; Bartulovic, Young & Baker, 2017; Kitsantas & Zimmerman, 2002). Självregleringsteorier har visat sig bra att tillämpas i studier om idrott i tillägg till utbildning (McCardle, Young & Baker, 2019). Eftersom idrottare spenderar nästan all sin tillgängliga tid, har självreglerande inlärningsmetoder visat sig bidra till att förbättra kvaliteten på träningar. McCardle, Young och Baker (2019) har genom sin studie visat att de bästa idrottarna aktivt använder olika självreglerande processer i sin vardag.

Cleary och Zimmerman (2001) har studerat hur självreglerande strategier påverkar idrottarens prestationsnivåer. Experter och nybörjare skiljer sig ofta med många års avsiktlig träning. Avsiktlig träning innebär enligt Cleary och Zimmerman (2001) målsättande, intensivt deltagande på träningar och genomförande av uppgifter som inte alltid känns givande, samt ständig feedback på prestationer. De argumenterar att olika självregleringsmodeller kan beskriva hur och varför vissa processer kan påverka en idrottarens motivation, förmågor samt hantering av tankar och känslor. Genom att individer sätter specifika mål och väljer strategier, ökar deras prestationsnivåer och motiveringsprocesser. (Cleary & Zimmerman, 2001.)

Annan studie (Jonker, Elferink-Gemser & Visscher, 2010) har forskat hur självreglerande förmågor skiljer sig bland elitidrottare och mindre aktiva idrottare, kvinnliga och manliga idrottare, samt mellan idrottare inom individ- och lagsporter. Resultaten visade att förmågan för reflektion är starkast bland idrottare på den högsta nivå. Dessutom hade individidrottare bättre förmågor att planera och anstränga sig än vad lagsportsidrottare hade. Sammanfattningsvis betonar Jonker et al. (2010) vikten av reflektion som en självreglerande färdighet eftersom den underlättar utvecklingen av sportspecifika egenskaper, vilka kan variera från sport till sport. En stark förmåga för reflektion kan hjälpa

begåvade idrottare att uppnå önskvärda egenskaper under sina juniorår för att i slutändan nå en elitidrottskarriär som äldre. (Jonker, Elferink-Gemser & Visscher, 2010.)

I USA har man studerat (Bartulovic, Young & Baker, 2017) hur ett självreglerat lärande skiljer sig mellan tävlingsidrottare, semi-elitidrottare samt elitidrottare. Resultaten visade att semi-elitidrottare och elitidrottare hade ett större engagemang att använda självreglerande inlärningsmetoder jämfört med mindre ambitiösa idrottare. Elitidrottare visade sig även ha bättre förmågor att planera, strukturera, bättre ansträngning samt bättre självförmåga än vad semi-elitidrottare och tävlingsidrottare hade. I en annan studie (Kitsantas & Zimmerman, 2002) jämfördes självreglerande processer mellan idrottare på olika nivåer. Resultaten visade att experter hade bättre förmågor för målsättning, planering, strategianvändning, självövervakning samt en högre tro på sin egen självförmåga, än icke-expert och noviser hade. Zimmerman och Kitsantas (2008) hittade också tecken på skillnader mellan olika målsättningar. Bland idrottare visade sig processmål, det vill säga mål för hela träningsprocessen, vara mer effektiva än enbart mål för slutresultat man vill uppnå.

Wylleman och Reints (2010) har genomfört en studie om hur övergångar i livet och inom idrottskarriären påverkar idrottare inom högintensiva grenar (prestationer varar endast i 1–8 min). Enligt studien måste idrottande ungdomar i början av sina idrottskarriärer ha en beredskap, som ur ett motivationsperspektiv, bygger på interna motivatorer som till exempel intresse för sporten samt ett socialt umgänge inom grenen. Denna typ av motivation är extremt viktig för den framtida motivationen att hålla på med idrotten. (Wylleman & Reints, 2010.)

4 Forskningsuppgift och forskningsfrågor

Undersökningens forskningsuppgift är att beskriva, analysera och tolka hur lärare uppfattar idrottande elevers skolgång i högstadiet. Idrottande elever i högstadieåldern har en stor belastning att få en dubbelkarriär med idrott och skola att gå ihop. Svenskspråkiga idrottande elever deltar i den vanliga grundläggande undervisningen normalt som alla andra elever, vilket kan resultera i att arbetsbelastningen blir större för idrottande elever än för andra elever. Bedömning av elever i högstadiet görs av ämneslärare, vilket sätter ämneslärarna i en betydande roll för idrottande elevers utbildningsmässiga framtid. Särskilt har modersmål- och matematiklärare fått en viktigare plats då dessa ämnen betonas mer i antagningen till vidare utbildning efter gymnasiet.

Även om det i Finland finns nationella, kommunala och även skolors egna läroplaner har lärarna en stor yrkesautonomi. Hur lärare uppfattar idrottande elevers skolgång har alltså en betydelse för idrottande elevers utbildningsmässiga framtid. Syftet med denna studie är att få en överblick kring hurdana uppfattningar, arbetsmetoder och erfarenheter matematik- och modersmålslärare har av idrottande elevers skolgång. Med hjälp av följande forskningsfrågor försöker studien klargöra för situationen:

- 1) Hurdana uppfattningar har lärare om idrottande elevers skolgång och prestationer?
- 2) Vilka faktorer inklusive självreglering spelar en roll i idrottande elevers skolprestationer sett från ett lärarperspektiv?
- 3) Hurdan pedagogiskt stöd upplever lärare att de kan erbjuda idrottande elever?

5 Metod och genomförande

I detta kapitel presenteras studiens metod och hur studien är genomförd. Studien är en kvalitativ studie, där svaren på forskningsfrågorna studeras utgående av svar från lärarintervjuer. Detta kapitel redogör för fenomenografi som metodansats, intervju som datainsamlingsmetod, val av informanter, dataanalysprocessen samt studiens etiska aspekter.

5.1 Metod

I denna avhandling har forskningsansatsen valts utgående från avhandlingens syfte och forskningsfrågor. Enligt Dahlgren och Johansson (2015) är en fenomenografisk ansats idealiskt ifall man vill studera människors uppfattningar kring ett visst fenomen. Utgångspunkten för fenomenografi är att studera hur saker uppfattas och ses i en omgivning där fenomen kan uppfattas olika (Dahlgren & Johansson, 2015; Larsson, 1986; Uljens, 1989). Enligt Larsson (1986) finns det en tydlig skillnad på hur något är och hur det uppfattas vara. Morton (1981) redogör emellertid för två olika perspektiv: första ordningens perspektiv och andra ordningens perspektiv. Den första ordningens perspektiv går ut på *varför* fenomen är som de är, medan den andra ordningens perspektiv ställer frågan *vad* som tänks om fenomenet. Den andra ordningens perspektiv representerar därmed ett fenomenografiskt perspektiv.

Fenomenografi är en relativt ny forskningsansats och den har enligt Larsson (1986) ursprungligen uppstått som ett hjälpmedel till forskningsproblem inom pedagogik. De flesta, men inte alla, fenomenografiska studierna är därför också gjorda i pedagogiska sammanhang (Larsson, 1986). Detta i grund förstärker forskningsansatsen för denna pedagogiska studie.

Larsson (1986) delar in pedagogiska fenomenografiska studier i tre grupper: fackdidaktiska studier, allmänpedagogiska studier, samt studier om utbildningseffekter. Den första gruppen av studier går ut på att studera hur elever uppfattar de kunskaper som lärs i skolan, det vill säga hur dessa kunskaper återspeglas senare i livet. Allmänpedagogiska studier behandlar inte innehållet i lärandeprocessen, utan hur elever eller lärare upplever olika lärandesituationer, undervisning eller/och prestationer. Den sista gruppen, studier om utbildningseffekter, går ut på att jämföra tankar före och efter studiestycken. (Larsson, 1986.) Denna studie placerar sig inom kategorin

allmänpedagogiska studier, eftersom studien studerar hur lärare uppfattar idrottande elevers skolgång.

Enligt Uljens (1989) är begreppsförståelsen inom fenomenografin viktig. I vardagsspråket kan det ofta förekomma blandningar av liknande ord som likväl i forskarvärlden kan vara av annan betydelse. Att uppleva något används ofta i vardagsspråket som ett uttryck för att beskriva en åsikt. Inom fenomenografin är just begreppet uppfattning ett styrande begrepp och kan därmed inte blandas inom forskning på samma sätt som i vardagsspråket. Inom fenomenografin studerar man människors uppfattningar av fenomen men inte *om* fenomen. (Uljens, 1989.)

5.2 Intervju som datainsamlingsmetod

Enligt Dahlgren och Johanson (2015) ska det empiriska materialet inom fenomenografi bestå av halvstrukturerade intervjuer vars svar sedan jämförs med varandra. Halvstrukturerade intervjuer innebär att intervjumanualen är relativt kort och den möjliggör för forskaren att kunna ställa fortsättningsfrågor vid behov. De frågor som är insatta i intervjumanualen ska sammanställas på ett sätt som följer forskningens fenomen och teman (Dahlgren & Johansson, 2015; Larsson, 1986). Forskningsmanualen fungerar även som stöd för att hålla forskningen inom det förbestämda området (Holme & Solvang, 1991). Med hjälp av en halvstrukturerad intervju finns det också mycket utrymme för informanterna att presentera sina egna tankar och uppfattningar (Bryman, 2012; Holme & Solvang, 1991). I denna studie fungerar idrottande elevers skolgång som fenomen och ämneslärare som informanter. Data har samlats in med hjälp av semistrukturerade intervjuer av ämneslärarna som genomfördes med hjälp av en intervjumanual. Intervjumanualen (bilaga 3) innehöll relativt öppna frågor inom huvudkategorierna *idrottande elevers skolgång*, *idrottande elevers egenskaper* och *idrottande elevers praktiska arbete*.

Enligt Dahlgren och Johansson (2015) är *hur* och *vad* är två centrala frågeord inom fenomenografiska intervjuer. Fenomenografiska studier har dock som syfte att nå en djup förståelse av uppfattningar, så enbart frågor om vad och hur kan leda till korta och svaga svar (Uljens, 1989). Uljens (1989) menar därför att *varför* är ett bra frågeord att tillägga i en fenomenografisk intervju, för att bidra till djupare och mer omfattande svar. Utgått ifrån detta har intervjumanualen för denna studie innehållit bland annat alla tre frågeorden: *hur*, *vad* och *varför*.

I takt med att intervjumanualen är relativt lös och möjligheten att ställa oplanerade följdfrågor existerar, finns det en ökad risk att forskaren styr informantens svar åt något visst håll. För att undvika detta, samt för att höja studiens tillförlitlighet är det viktigt att forskaren ständigt reflekterar kring sitt eget tankesätt samt ställer sig kritiskt till sina egna frågeställningar. (Bryman, 2012; Larsson, 1986.) Vid genomförandet av intervjuerna har forskaren ständigt kritiskt reflekterat över det egna tankesättet och om hur följdfrågor har ställts.

Eftersom dialogen mellan forskaren och informanten utvecklas i loppet av intervjun, kan det vara nödvändigt att ha ett anteckningsschema för att följa med under intervjuprocessen. Uljens (1989) belyser i sin text en steg för steg modell som stöd för forskaren under intervjuer: 1) Vad uppfattas av fenomenet 2) Hur uppfattas det 3) varför uppfattas det 4) vad uppfattas av orsaken (varför svaret) 5) hur uppfattas det. Modellen har utnyttjats i denna studie och visat sig vara till nytta för utvecklingen av följdfrågorna under intervjuerna.

Med anledning av Covid-19-pandemin genomfördes alla studiens intervjuer virtuellt med hjälp av Teams. Eftersom det enbart var intervjuerna som utgjorde datamaterialet för studien, var det viktigt att alla intervjuer bandades in och sedan transkriberades i sin helhet (Dahlgren & Johansson, 2015).

5.3 Val av informanter

Syftet med studien var att få en så äkta och mångsidig bild som möjlig om hur lärare uppfattar idrottande elevers skolgång. Därför var fenomenografi och därmed också intervjuer ett lämpligt alternativ för denna studie. Enligt Kvale och Brinkmann (2014) finns det inte ett rätt svar på hur många informanter en studie kräver, så länge mängden informanter motsvarar behovet för att få reda på det som ska undersökas. Det är även viktigt att informanterna representerar rätt persongrupp för studien (Holme & Solvang, 1991). I detta fall var det ämneslärare i högstadieskolor, eftersom det är de lärare som är med och upplever idrottande elever i livsfasen där både skol- och idrottsmängden ökar signifikant.

I denna studie har åtta ämneslärare från olika svenskspråkiga högstadieskolor i huvudstadsregionen fungerat som informanter. Alla svenskspråkiga högstadieskolors rektorer

i huvudstadsregionen kontaktades för att begära om lov att kontakta ämneslärarna i skolorna. Alla utom en skola gav tillåtelse att kontakta skolornas lärare, vilket resulterade i allt som allt sju skolor. En del rektorer hade påförhand valt ut lärare som kontaktades, medan andra rektorer gav tillåtelse att kontakta alla skolans lärare som uppfyllde kriterierna för studien. Kriteriet för lärarna var att de skulle ha en ämnesbehörighet i antingen matematik eller svenska och litteratur (modersmål), eftersom dessa två skolämnen ligger av större vikt i elevers sökande till andra studier senare i livet.

För att försäkra att man får en tillräcklig variationsbredd i studien ska informanterna inte bestå av en för homogen grupp (Holme & Solvang, 1991). Informanterna i denna studie hade en varierande arbetserfarenhet från två till 27 år i arbetslivet. Utöver detta arbetade tre av lärarna i Urhea-skolor och resten i allmänna skolor. Detta möjliggör en mer omväxlad syn på studiens fenomen. Urvalet presenteras mer utförligt i nedanstående tabell.

Vem	Ämnesbehörighet	Arbetserfarenhet	Skola
Lärare 1	Matematik	20 år	Urhea
Lärare 2	Modersmål	2 år	Allmän
Lärare 3	Modersmål	9 år	Urhea
Lärare 4	Matematik	2 år	Allmän
Lärare 5	Matematik	27 år	Allmän
Lärare 6	Matematik	4 år	Allmän
Lärare 7	Modersmål	13 år	Urhea
Lärare 8	Matematik	10 år	Allmän

Alla informanter och skolor har anonymiserats i denna studie och går därmed enbart med namnen lärare och skolor.

5.4 Analys av data

Det väsentliga i en kvalitativ studies analysfas är kategoriseringen av det insamlade datamaterialet. Eftersom denna studie är en kvalitativ studie intervjuer som studerar lärares uppfattningar och fenomen har dataanalysen utförts fenomenografiskt.

En fenomenografisk analys går ut på att kategorisera det insamlade materialet enligt gemensamma mönster eller kategorier. Kategorierna kan vara förbestämda eller

konstruerade under processen. Dahlgren och Johansson (2015) redogör för en överskådlig sjustegs-analysmodell som har utnyttjats i denna studie.

I den första fasen har det transkriberade materialet till studien lästs igenom flera gånger för att skapa en djupare och mer varierad insyn i innehållet (Dahlgren & Johanson, 2015). I studiens intervjumanual hade frågorna skapats under preliminära huvudkategorier *elevernas skolgång*, *elevernas egenskaper* och *idrottande elevers skolarbete* för att underlätta analysfasen. Under genomläsningarna av materialet har anteckningar först regelbundet. Genom att följa en tydlig analysmodell och konsekvent reflektera kring det egna analysarbetet, ökar man studiens tillförlitlighet (Bryman, 2012; Dahlgren & Johansson, 2015; Larsson, 1986).

I nästa steg har materialet kondenserats (Dahlgren & Johanson, 2015), då det mest relevanta innehållet i materialet har valts ut. Det tredje och fjärde steget har utgjort fasen där det kondenserade materialet har jämförts för funna likheter och olikheter samt placerats under de förbestämda huvudkategorierna. I denna fas skapades även nya underkategorier. Dessa kategorier kan även kallas för beskrivningskategorier (Uljens, 1989).

Femte steget i analysmodellen gick ut på att artikulera (Dahlgren & Johanson, 2015) det utvalda materialet genom att hitta de mest väsentliga i beskrivningskategorierna. Efter att kärninnehållet i materialet var funnet namngavs alla beskrivningskategorier på ett passligt sätt som motsvarade innehållet bättre. Detta utgjorde den sjätte fasen i analysprocessen. Till sist kom analysprocessen in på den kontrastiva fasen där alla funna kategorier studerades än en gång för att försäkra att de var tillräckligt uttömmande. Det viktigt att innehållet i kategorierna inte passar in i flera kategorier. (Dahlgren & Johanson, 2015.) Detta var inte fallet i denna studie, så kategorierna behövdes inte modifierades inte mera i detta skede. Utfallsrummet, det slutliga resultatet i en fenomenografisk studie, var därmed funnen. (Dahlgren & Johanson, 2015.)

5.5 Etik

I Finland har man en vetenskaplig frihet som säkras i grundlagen (1999/731, 16 §). Detta innebär att forskaren förpliktas av ett ansvar där det är ytterligt viktigt att ta i hänsyn de etiska aspekterna under hela forskningsprocessen. I denna studie beaktades alla de

etiska principer som beskrivs i Forskningsetiska Delegationens publikation *Etiska principer för humanforskning och etikprövning inom humanvetenskaperna i Finland* (2019) noggrant för att skydda de involverade personerna i studien.

För att en humanstudie ska vara meningsfull kräver det att det finns en tillit mellan forskaren och informanterna (TENK, 2019). Denna studie respekterar alla deltagares människovärde och självbestämmanderätt i enlighet med det som beskrivs i Finlands grundlag (1999/731, 6–23 §). De lärare som intervjuades, samt de skolor lärarna arbetar i, har inte utsatts för situationer som medfört risker eller möjliga skador för någondera part.

Före deltagarna för studien kontaktades, anhölls det om forskningstillstånd från deltagarnas arbetskommuner samt om tillstånd av skolornas rektorer. Eftersom informanterna till studien var lärare som arbetar i skolor har det varit nödvändigt att anhålla forsknings-tillåtelse av kommunerna där lärarna arbetar.

För att öka det etiska värdet i studien ska alla deltagare på förhand informeras om studiens syfte och deltagarna ge ett skriftligt samtycke att delta i studien (Bryman, 2012; Forskningsetiska delegationen, 2019; Ryen, 2007). Samtycket för att delta i studien samlades in för varje deltagare och deltagarna blev informerade om att de kunde annullera sitt samtycke när som helst under forskningsprocessen. Studiens deltagare har var och en själv valt att delta i studien och de har varit medvetna om att de närsomhelst kunnat bryta sitt deltagande, utan att uppleva negativa följder. Ingen orsak för avbrytande krävdes. Deltagarna har fått skriftlig information om studiens innehåll samt hur information kommer att samlas och bevaras, före de själva valde att delta i studien. (TENK, 2019.)

Enligt TENK (2019) ska alla personuppgifter som samlas i samband med forskning behandlas pålitligt, systematiskt och lagenligt. I tillägg måste en lagring av personuppgifter alltid ha en rättslig grund. Personlig information om deltagarna och deras bakgrund var irrelevant för studien och har därmed inte använts eller lagrats någonstans. Detta i sin helhet tar i hänsyn och förstärker de etiska aspekterna i studien (Bryman, 2012).

6 Forskningsresultat och tolkning av resultaten

I detta avsnitt kommer resultaten från lärarintervjuerna att presenteras. Resultaten redovisar för hur ämneslärare i svenska och litteratur samt matematik uppfattar idrottande elevers skolgång och deras dubbelkarriärer. Utöver detta framförs vad lärarna upplever att idrottande elever behöver för att klara av en dubbelkarriär samt hur de och skolorna är involverade i processen. I tillägg presenteras resultat som förekommit baserat på det gångna Coronapandemiåret.

I avsnittet kallas skolor som inte hör under Urhea för *andra skolor* och elever som inte är idrottande som *andra elever*. Alla lärare och skolor har anonymiserats och kallas därmed enbart som lärare och skolor.

6.1 Idrottande elevers skolgång

Oberoende om lärarna arbetade i en Urhea skola eller annan skola hade alla åtta lärare en bred erfarenhet av att undervisa idrottande elever. En av lärarna med över 20 års arbetserfarenhet menade att mängden idrottande elever, eller i alla fall intensiteten av idrottandet, har ökat drastiskt under de senaste 10 åren. De främsta tecknen på hur idrottande elever märks i skolan var frånvaro. Elever är frånvarande antingen hela dagar på grund av träningsläger eller så kan det hända att de missar vissa lektioner, eller delar av lektioner, på grund av träningar. En del lärare hade varit med om perioder då idrottande elever hade missat alla lektioner under en hel period på grund av morgonträningar. Andra igen hade inte upplevt annat än att idrottande elever ibland kom sent till första lektionen eftersom resan från träningarna var så lång.

6.1.1 Ansvar för skolarbete

Huvudsakligen upplevde lärare att idrottande elever sköter sin skola duktigt och att de klarar bra av att genomföra sin utbildning. Idrottande elever upplevs kommunicera med lärare och aktivt ta reda på vad de ska göra då de är frånvarande. De upplevs också självständigt jobba med sitt skolarbete på egenhand. De flesta av lärarna var medvetna om att idrottande elever oftast har inlagda tider för skolarbete under sina träningsläger, vilket uppfattades underlätta mycket idrottande elevernas arbetsstrukturering. Enligt lärarna är det ofta tränare eller annan personal från idrottsanstalterna som övervakar och

stöder läxläsningen på lägren. En lärare poängterade dock att svenskspråkiga idrottande elever ofta står för en utmaning gällande språkligt stöd under lägren:

Det betyder alltså att om de då tränar på finska så blir de här svenskspråkiga lite åsidosatta och har inte alltid den där stödläraren eller hjälpläraren där så det betyder att de får lära sig och bli väldigt självständiga och på något sätt själva ta reda på.

Två av lärarna menade att idrottande elever ofta hör till de "duktiga eleverna" eller till de som har det "lätt för skolan". Däremot är fanns det också lärare som menade att idrottande elever nog måste satsa mycket för att klara av skolan på samma nivå som andra elever. En av lärarna sa att hen har sådana idrottande elever i sin undervisning som tydligt anser att idrotten är viktigare än skolan och det speglar sig även i hur dessa elever sköter sin skola. Här ansåg dock läraren att eleverna ändå nog klarar av skolan om de bara själva ids hänga med.

Vissa lärare sa att mängden eleverna tränar påverkar hur de orkar koncentreras sig i skolan. På grund av mycket aktiviteter på fritiden som exempelvis läger på veckosluten och träningar både före och/eller efter skolan resulterar i lite tid för återhämtning.

Även om idrottande elever har mycket träningar som även ibland går över skoltid, förväntas de ändå klara av att hänga med i skolan. En av lärarna som arbetar i en Urhea skola berättade att idrottande elever inte har egna skolupplägg, även om de hör till Urhea, och att de därför kan bli jobbigt att hinna med alla uppgifter, eftersom tiden för att genomföra uppgifterna inte är planerade enligt den knappare tiden idrottande eleverna har för skoluppgifter.

Summerat upplevde lärarna att idrottande elever i allmänhet sköter sin skola bra även om de kanske har mera belastning på sig än andra elever. Mycket av idrottande elevernas skolgång upplevdes vara beroende av elevernas motivation och intresse för att sköta sina uppgifter.

6.1.2 Elevernas prestationer

Hur lärarna upplevde idrottande elever prestera i skolan var ganska fördelat mellan alla lärare. Avgörandet om prestationerna upplevdes vara svårt eftersom man inte vet hur eleverna hade presterat ifall de inte hade varit idrottande. Två lärare kunde inte se någon koppling alls med att vara idrottande och skolprestationer. De menade att alla elever oavsett aktivitetsnivå är individuella; en del presterar bättre och en del sämre. En del

elever har det lättare för sig i skolan medan andra har det svårare och därmed hamnar kämpa mer med sitt skolarbete

En av lärarna upplevde att ifall idrottande elever var trötta och stressade märktes det negativt i deras prestationer:

Man kan ju liksom höra att dom är trötta eller att dom inte har tid att göra saker speciellt då man har deadlines eller ska ha ett förhör så hör man kommentarer som "jag kommer inte ha tid att göra dom". Så på de vise märks det väl att de blir stressade och så märks det resultatmässigt.

Det fanns även två lärare som upplevde att idrottande elever ofta presterade lite bättre än genomsnittet men att detta berodde på idrottande elevernas intresse för ämnena. Enligt lärarna finns det vissa idrottande elever som visar en hög ambitionsnivå både inom idrott och skola, men så finns det även de som medvetet eller omedvetet hellre satsar mer på någondera, vilket i detta fall var idrotten. Variationen mellan lärarnas åsikter var alltså stor i frågan om idrottande elevernas prestationer. En gemensam faktor mellan alla lärare var ändå att idrottande elever upplevdes vara skötsamma med sitt skolarbete oavsett resultatmässigprestationsnivå.

6.2 Uppfattningar om dubbelkarriär

Flera av lärarna såg flera fördelar än nackdelar med en dubbelkarriär på högstadiet. En av lärarna var medveten om att många idrottare slutar med sin idrottsgren på högstadiet eftersom tiden inte mera räcker till. Läraren menade att det är väldigt individuellt hur en idrottslig karriär vid sidan om skolan kan fungera. För vissa är det ett stort stöd i vardagen medan för andra kan det bli mer av en börda:

Det är väldigt olika eftersom vi är alla individer. För vissa är det ett jättestort stöd i vardagen att man har den där andra grejen i livet förutom skola men sen ser man ju också av det där att vissa sen avbryter just i högstadieåldern. Men jag tycker nog att jag mest ser det där som en stor styrka för dom och att dom har ett annat socialt sammanhang också.

I tillägg till flera sociala sammanhang ansåg läraren att idrott medför mera möjligheter för elever att röra på sig, utmana och utveckla sig själva samt få uppleva sig själva göra framsteg. En annan lärare poängterade att dubbelkarriären även gör eleverna mer självständiga men att de också missar en del av det sociala som sker i skolan som exempelvis spontana diskussioner och andra sociala bitar i skolmiljön. En till lärare menade att

idrottande elever till och med har mindre skolarbete än de i skolan, vilket kan upplevas orättvist bland andra elever. Här poängterade lärarna ofta att om idrottande elever är mycket frånvarande från skolan på grund av idrottsliga evenemang att det är viktigt att de för andra själ annars enbart med hög tröskel blir borta från skolan.

En del lärare var mera skeptiska och höll sig mer neutralt inställda till dubbelkarriärer. En av de lärarna tyckte att en aktiv idrottskarriär vid sidan om studierna gav mindre tid för skolarbete och därmed satt mera press på elevernas egna ansvar över hur de distribuerar sin tid så att de hinner med både och. Läraren såg dock inte en dubbelkarriär som oöverkomlig ifall eleverna aktivt läser mycket på egenhand. För elever som från grunden har det svårt men skolan kan en dubbelkarriär bli kämpig. Läraren förslog också att ett alternativ för idrottande elever kunde vara att sänka ribban för skolprestationer ifall man ville satsa mer på idrotten, men då hen blev frågad om vitsordens betoning senare i livet visade sig läraren vara osäker på sitt svar:

Joo nog har ju vitsord inverka joo och det finns ju idrottsgymnasier och sådär som också kräver ett visst medeltal så joo då måst man ju då kanske satsa på just de vitsorden joo dom har nog sina utmaningar.

Den största utmaningen men en dubbelkarriär ansågs vara elevernas ork och brist på återhämtning. Två av lärarna sa att de ofta hör elever säga kommentarer som "jag orkar inte, igen har jag träningar". En av dessa två lärarna såg inte själva arrangemanget med en dubbelkarriär som dålig men att mängden träning kan påverka elevernas ork och vilja både för skolan och idrotten. Den andre läraren menade att största problemet för idrottande elever i högstadieåldern är att det snurrar så mycket annat i deras huvuden också än bara idrott och skola. Hen ansåg att behovet för fritid och ett privatliv också är viktigt. Läraren menade att eleverna ofta ställs inför många krav av familjen, idrotten och skolan. Här menade hen dock att skolans krav minskat mycket genom åren:

Min åsikt är att det är nog bara bra förutom då när det sätts för mycket press på eleverna och min åsikt i det här fallet är att skolan sätter inte idag för mycket press på dom utan de hjälps nog väldigt mycket och så fort som man säger att man inte hinner så brukar det liksom ordnas på något sätt. Det kan ja nu ta och säga men på dom här 20 åren så har ju alltså nog kraven på eleverna minska i skolan men de ju de att samhället har ändrat. Inte är kraven likadana mera och inte lär vi samma matta som då när jag började som lärare. Det är ett faktum.

Tre av lärarna betonade hur viktig skolan är eftersom det är så få som verkligen klarar sig inom idrotten och därför behöver något stadigare att stöda sig till och säkerställa sin framtid på något säkrare sätt:

Man vill ju inte vara pessimist men de är ju kanske ändå en bråkdel eller ens någon av dom här som faktiskt kommer att livnära sig på sin idrottskarriär sen i framtiden på det sättet är det viktigt att ha en medvetenhet om att idrott inte är allt.

Konkluderat hade alla lärare något positivt att säga om en dubbelkarriär. Elevernas förmågor ansågs utvecklas snabbt och en dubbelkarriär betraktades öka självständigheten bland eleverna. En oro över hur eleverna orkar och hurudan press de hamnar under sågs som de främsta nackdelarna med en dubbelkarriär. En del var också bekymrade över situationer ifall elever glömmer hur viktig skolan är från ett framtidsperspektiv.

6.2.1 Egenskaper för att klara av en dubbelkarriär

Under intervjuerna med lärarna blev de bedda att beskriva vilka egenskaper som krävs eller underlättar att ha för att klara av en dubbelkarriär. Attribut som strukturella förmågor, rutiner och motivation nämndes oftast. Eleverna upplevdes behöva en struktur över sitt arbete och med hjälp av rutiner genomföra sitt arbete i tid. De ska kunna ta reda på vilka skoluppgifter de ska jobba med då de är borta samt även ta reda på saker de möjligen har missat under sin frånvaro. Grundläggande ansågs vara att ha motivation och ett intresse att genomföra både skoluppgifter samt att träna eftersom en dubbelkarriär kräver mycket extra arbete av idrottande elever.

Eftersom eleverna hamnar jobba mycket på egenhand ansågs ett självständigt ansvarstagande och självdisciplin också som centrala egenskaper att ha. Fyra lärare ansåg också att detta är förmågor som utvecklas och förstärks med tiden då elever har en dubbelkarriär. Två av lärarna upplevde även att elever som en längre tid redan aktivt hållit på med idrott är mer vana och hanterar kraven av en dubbelkarriär bättre:

De som kanske ha haft den där idrotten i sin vardag riktigt länge ända sen dom började skolan så kan man se att när dom kommer till sjuan så är det nästan så att det går automatiskt för dom att komma och fråga och säga att nu är det såhär att jag ska åka på läger i en vecka att vad kan jag göra medan jag är borta.

Den andra läraren som också tyckte att en längre erfarenhet ger bättre rutiner, poängterade att det är viktigt att elever verkligen vågar komma och fråga om uppgifter:

Att dom vågar komma och fråga för jag menar nog har jag ju exempel på sådana som då inte kommer och frågar och så får man ett mycket välformulerat Wilma-meddelande senare som man märker att det här har inte eleven själv skrivit. Vi lär ju känna våra elever och ifall det är nån som har dikterat där hemma att nu ska du skriva och såhär ska de ställas så nog korrelerar de ju lite också med hur sedan uppgifter är gjorda.

Tre av lärarna upplevde också att hanteringen av en dubbelkarriär är en personlighetsfråga. En del upplevde att vissa elever från grunden måste kämpa mer än andra medan andra har det naturligt för sig lättare. En av lärarna menade att eleverna bör vara av den typen att de har kapacitet att lära sig genom att läsa saker. Personer som tycker om att lyssna och göra med händerna kan ha det svårt.

6.2.2 Stödnätverkets roll

Alla lärare upplevde att idrottande elever har ett stort behov av ett bra stödnätverk. Enligt lärarna har familjerna och ansvariga personer inom idrottsanstalterna en central roll för idrottande elever. Det ansågs viktigt att idrottande elever har vuxna som hjälper dem att både strukturera och planera tidtabeller men även för att hjälpa till med läxor och andra skolarbeten.

Tre av lärarna framhävde familjens och tränarnas inställning till skolarbete som mycket viktigt:

Familjens inställning är viktig att dom stöder och dom måst både stöda men så måst dom också kanske hjälpa med både sådär läxläsningen då eller just att få den här tiden att gå ihop.

Genom att påpeka att skolan är viktig och genom att sätta tid till skolarbete hjälper idrottande elever att själva också förstå betydelsen med en utbildning.

6.2.3 Idrottande elever och andra elever

I en allmänhet såg de flesta lärare på alla elever som individer oavsett om de är idrottande eller icke. En av lärarna jämförde idrottande elever med elever som är borta från skolan på grund av sjukdom. En lärare beskrev idrottande elever som sådana som hör till elever som sköter sina skoluppgifter bra, men dit hör även andra elever:

Alla som jag har förstått att idrottar mycket i vår skola hör just till de här duktiga eleverna också att de klarar sig riktigt bra i skolan men jag menar de finns ju också dom som klarar sig bra i skolan och inte idrottar så nej jag skulle nog inte kunna skilja på dom.

En av lärarna upplevde idrottande elever som ambitiösa som en helhet, det vill säga både inom idrott och skola. Sen hade hen dock också varit med om vissa elever som väldigt ambitiösa inom sin idrottsgren och därför antingen medvetet eller omedvetet satsar mindre på skolan.

Två lärare såg idrottande elever som mer ansvarstagande och med mer utvecklade förmågor att planera sitt arbete och få saker gjorda effektivare. En till lärare som kännetecknade skillnader mellan idrottande elever och andra elever upplevde idrottare ofta mer tävlingsinriktade. Dessa elever blir lättare motiverade av tävlingsmoment men samtidigt kan de uppfattas något mer rastlösa.

Kort sammanfattat hade de flesta lärare svårt att direkt poängtera stora skillnader mellan idrottande elever och andra elever eftersom alla elever upplevdes vara väldigt individuella oavsett bakgrund.

6.3 Det praktiska skolarbetet

Lärarna blev frågade om hur idrottande elever sköter sitt skolarbete, det vill säga bland annat läxor, prov och grupparbeten.

6.3.1 Läxor

Alla lärare var ense om att idrottande elever förväntas göra läxor då de är borta från skolan eftersom det är viktigt att eleverna hänger med i klassens takt. De flesta lärare tyckte att eleverna ska be om läxorna i förväg före de åker iväg på lägerresor. En av lärarna poängterade dock att det inte får be om läxorna för tidigt eftersom det kan vara svårt att veta vad klassen kommer att arbeta med mycket i förtid. Alla lärare sa att de alltid lägger upp vad klassen gjort under lektionen och vad som blir till läxa på Wilma. Detta möjliggör att frånvarande eleverna alltid kan kolla upp vad som har gjorts:

Dom borde nog alltid fråga på förhand alltså ungefär vad som kommer att gås igenom då de är på läger men i Wilma skriver vi ju alltid in läxorna och sånt så dom kan ändå hänga med. I vissa fall har det varit sådana också som har kommit tillbaka att oj jag gjorde lite extra också för de har läxläsningstunder på lägren där alla måst jobba med skola.

Däremot fanns det en lärare som inte ville ge uppgifter på förhand alls eftersom hen inte ville att de elever som varit borta skulle komma längre eller jobba med något som de i klassen inte hade hunnit med. Därför utgick denna lärare enbart från att idrottande elever skulle följa med från Wilma då de är borta. En annan lärare som hade varit med om elever som kommit längre med sina arbetsuppgifter under sina läger, än de eleverna i

klassen menade att det inte gjorde något eftersom eleverna alltid ska göra skoluppgifter för sig själva och för att lära sig – inte för att läraren. Detta kunde även en till lärare referera till då hen sa att hen alltid ger ungefärliga uppgifter åt eleverna på förhand eftersom *vad* de jobbar med inte är det viktigaste, utan bara att det är *något* de jobbar med.

6.3.2 Prov och grupparbeten

Då det kom till frågor om genomförandet av prov och grupparbeten var lärarnas svar mer fördelade. Tre av lärarna hade erfarenhet av att idrottande elever har kunnat skriva prov på sina träningsläger under samma tid som klassen i skolan har skrivit. Det har genomförts så att läraren antingen har skickat provet åt en tränare eller annan ansvarsperson på lägren och så har den personen övervakat provskrivningen under ett överenskommet tillfälle. Det skrivna provet har sedan antingen scannats tillbaka till läraren eller skickats med i ett förseglat kuvert. Alla tre lärare hade endast haft positiva erfarenheter av detta sätt. En av lärarna upplevde att elever som skriver provet senare ofta presterar sämre:

Överlag och nu talar jag inte bara om idrottande elever utan de flesta elever som skriver prov efteråt så dom presterar inte lika bra att de bästa är nog om dom kan skriva det ungefär samma tid som klasskamraterna. Det verkar som det skulle finnas en förväntan i luften om att nu är det matteprov och alla skriver det och att sedan skriva det i efterhand eller under stökiga omständigheter under en lektion i ett annat utrymme är inte samma sak att jag tycker nog det är jättebra om dom kan skriva det ungefär samtidigt.

En annan av de tre lärarna som godkänt provskrivande under läger menade att det blir problematiskt för elever att skriva prov efteråt eftersom det lätt slipper ut bland eleverna vad som förekommit i provet, så då är inte situationen rättvis.

Däremot fanns det fyra lärare som tyckte att möjliga missade prov alltid ska skrivas då eleverna är tillbaka i skolan. Två av dessa lärare jämförde idrottande elevers provmissande med vilka som helst andra elevers som är borta för annat som exempelvis sjukdom. De två andra lärarna berättade att idrottande elever ibland hamnar skriva flera prov på en dag då de är tillbaka i skolan, även om det är något man allmänt försöker undvika. De menade att eleverna är medvetna om att ifall de är borta från skolan så vet de att tiden de är tillbaka i skolan tidvis kan vara mer intensiv:

Jag känner nog att dom är ganska medvetna om att om de är borta så blir det kanske en intensiv skolvecka sen när de är tillbaka.

Som en helhet upplevde ingen av lärarna möjliga missar av provtillfällen eller allmänt provskrivande på en annan ort eller annat tillfälle som ett problem. De menade också att det inte vore hela världen ifall en elev till och med skulle råka missa ett prov, även om detta är något man försöker att undvika. Emellertid upplevdes dock grupparbeten som väldigt svåra och problematiska. De flesta lärare sa att idrottande eleverna ofta hamnar göra något annat kompenserande självständigt i stället för grupparbeten.

6.3.3 Bedömning av elever

Två av de intervjuade lärare upplevde inte att idrottande elever var annorlunda att bedöma än andra elever. Orsaken till detta verkade vara att bedömning är något som pågår hela året, vilket betyder att frånvaron här och där inte påverkar helhetsbilden lärarna har av eleverna:

Eftersom vi har modda hela året och så försöker vi ha mycket olika uppgifter och annat som bedöms som möjlig så har man ett ganska brett bedömningsunderlag överlag och sist och slutligen det som bedöms är ju egentligen språkliga nivån och den kan man nog bedöma utan då säg ett grupparbete eller till och med utan ett prov.

En annan lärare för matematik sa att bedömning alltid blir svårare ifall elever är frånvarande eftersom man inte då kan bedöma arbetsprocesserna på samma sätt. Men även hen var av den åsikten att man i allmänhet ändå kunde avgöra helheter baserat på andra arbeten längs med året. Bedömningen upplevdes alltså ändå inte bli problematisk, även om en annan matematiklärare från en annan skola tog upp bedömningsutmaningar som kan uppstå av osedda arbetsprocesser. Denna lärare hade tidigare haft en negativ upplevelse där en idrottande elevs familj upplevt att eleven blivit orättvist bedömd på grund av sin frånvaro:

Det känns svårare just om de missar de här grupparbeten och sådant för då är det ju svårt att bedöma dom men man försöker ju nog just för att jag har varit med om den där ena situationen där faktiskt vitsordet överklagades till flera instanser och det gör ju just att jag nu hållit ett öga på det själv hur jag bedömer. Det är alltid jobbigt att bedöma rättvist.

Överlag upplevdes bedömningen av idrottande elever vara svårare bland matematiklärarna jämfört med modersmåslärarna. En av matematiklärarna sa att matematik innehåller mycket praktiskt arbete och ifall elever är mycket borta blir det lätt mer betoning på prov- och testresultat eftersom man inte har så mycket andra prestationer att bedöma.

6.3.4 Lärarnas arbetsbelastning

Hur lärarna upplevde sin egen arbetsbelastning var relativt utbrett. En av lärarna var av den åsikten att arbete med idrottande elever definitivt påverkade den egna arbetsbelastningen. En annan lärare emellertid tyckte att det till en viss mån påverkade eftersom man hamnar gå igenom saker flera gånger samt stöda idrottande eleverna i på ett annat sätt än de andra eleverna. En tredje lärare tyckte att det beror på fall till fall. Om eleverna i god tid kontaktar läraren om sin frånvaro och tar reda på sina arbetsuppgifter belastar det inte, men ifall idrottande eleven plötsligt kontaktar läraren då hen håller på med annat eller inte har materialen framför sig, upplevde läraren det som betungande.

Det fanns även två lärare som visade sig vara mera oroliga över elevernas arbetsbelastning än sin egen. De menade att det kan vara tungt att få idrottande elever att förstå att även om de arbetat flitigt under sin frånvaro har de ändå kanske missat diskussioner och handledning i klassen, vilket ledet till att eleverna som varit på plats ändå kanske har en högre kunskap än de som varit borta.

6.4 Skolornas och lärarnas stöd

Hur lärarna och skolorna stöder idrottande elever varierade mycket från skola till skola. Svaren på frågor kring detta kan delas in i två grupper där den ena utgör hur skolan och lärare förhåller sig till att stöda idrottande elevers dubbelkarriärer, medan den andra delen utgörs av stöd för att klara av skolarbeten.

Inom ramen för den första gruppen var det många lärare som menade att skolan och lärare nog har ett gemensamt intresse att stöda och möjliggöra för elever att hålla på med idrott på en hög nivå. En av lärarna som arbetade på en Urhea skola berättade att skolan samarbetar mycket med de finskspråkiga skolorna i närområdet för att stöda idrottande elever. I skolans Urhea klasser har man färdigt satt undan specifika skoltider för egen träning som ordnas av idrottsföreningar. Utöver detta har även eleverna på torsdagar möjlighet att få extra handledning och stöd med sina skolarbeten:

På torsdagar har vi en öppen handledningstimme eller studiecirkeltimme efter skolan så då har både idrottande elever och andra elever möjlighet att komma och arbeta ifatt och få hjälp med det som de behöver.

En av lärarna från en av de andra skolorna berättade att hen försöker handleda och stöda idrottande elever så mycket som bara möjligt, men att det kräver att eleverna själva är aktiva och ber om hjälp. Däremot var det en annan lärare från en Urhea skola som var av den åsikten att elever egentligen inte ska erbjudas stöd för saker de frivilligt varit borta från:

Man kan ju alltid erbjuda stöd men i huvudsak ska man ju inte erbjuda stöd för saker och ting som dom själva frivilligt ha varit borta från jag menar att dom inte har på det viset rätt att få stöd bara för att de valt själva att vara borta.

Även en annan lärare från en annan skola menade att lärarna inte har någon skyldighet att erbjuda något extra för idrottande elever:

Vi har ingen skyldighet att orda något extra för dom utan vi berättar helt enkelt vad vi har gjort på lektionerna och vad vi kommer att göra i snar framtid men inte lagar vi specialprogram om inte alltså läraren känner att hen vill och har tid men vi har ingen skyldighet.

Eftersom de flesta lärare endast hade positiva erfarenheter av idrottande elevers skolarbete var det få som aktivt hamnade överväga att ge, eller som hade hamnat ge, stödundervisning för idrottande elever. Ifall detta skulle bli aktuellt var det ändå möjligt att ordna i alla skolor. En del lärare måste fråga om lov först av rektorer men de menade genom att slå ihop flera elever med behov av stöd kan stödundervisningen lösas på ett ekonomiskt sätt.

En av de intervjuade lärarna berättade att i skolan hen jobbar i följer en så kallad frånvarotrappa, vilket innebär att elevers frånvaro följs med. Ifall frånvaron överstiger en viss gräns kontaktar skolpersonalen både eleven och elevens familj för att diskutera orsakerna och möjliga stödstrukturer. Orsakerna bakom frånvaron spelar inte en roll och heller inte hur eleven sköter sina skolarbeten.

Lärarnas och skolornas inställning och sätt hur de stöder dubbelkarriärer varierar alltså till stor del från skola till skola oavsett är det en Urhea skola eller en vanlig skola.

6.5 Coronapandemins följder

Även om Coronapandemin inte är en central del av denna studie verkade nästan alla lärare ta upp teman kring pandemin på ett eller annat sätt, vilket därför gjorde det viktigt att inkluderas här. Sju av de åtta intervjuade lärare meddelade att det under senaste året förekommit mindre frånvaro av idrottande elever på grund av Coronapandemin.

6.5.1 Digitalisering

Alla lärare upplevde att förra vårens distansundervisningsperiod har ökat användningen i av digitala verktyg i skolorna. De vanligaste digitala plattformarna verkade vara Google Classroom, Wilma och Teams. De flesta modersmåslärare har totalt gått över till digitala plattformar för inlämningen av skriftliga uppgifter och det är även genom dessa plattformar som eleverna får sin återkoppling:

Okej joo det är kanske därför inte bedömningen påverkar så mycket eftersom vi använder Classroom så att alla uppsatser skrivs där och så kan ja ju liksom gå in där och kommentera texterna oberoende så egentligen behöver jag ju inte finnas bredvid eleven för att hen ska få mina kommentarer.

På grund av Corona är det även flera andra elever som lättare blir frånvarande från skolan, vilket anses vara en stor orsak till att allting måste finnas online även om eleverna skulle delta i närundervisningen. En av matematiklärarna hade i år haft en idrottande elev som varit på distansundervisning för att undvika möjlig smitta eller exponering som kunde harama träandet och tävlandet. Det betyder att denna idrottande elev har varit med på klassens matematiklektioner genom en videolänk och kunnat följa med det lära- ren gör och berättar i realtid. Ett dylikt upplägg är inte dock något alla idrottande elever har rätt till, utan något som måste anhållas om via kommunen.

En av modersmåslärarna hade också nyligen haft en frånvarosituation med en idrottande elev som hade lösts med hjälp av digitala verktyg:

Igår var det en konkret situation då vi skulle bestämma muntliga presentationer i klassen och så var det en elev som meddelade att på onsdag då de andra ska presentera kommer hen att sitta på bussen på väg på läger så då bestämde vi att hen får testa på att hålla sin presentation på distans så att hen sitter med mobilen där i bussen och talar på skärmen till kompisarna.

Summerat har det alltså skett en ökning i användningen av digitala verktyg och även något som enligt vissa lärare idag används i samband med nästan alla lektioner.

6.5.2 Utmaningar och möjligheter

Även om det skett en ökning med användning av digitala verktyg var det en del lärare som också hade upplevt utmaningar under det senaste året. Det var framförallt matematiklärarna som tyckte att de digitala möjligheterna inte kan ersätta en närundervisning. En av lärarna berättade att hen inte tyckte om inlämningsuppgifter eftersom de inte ger en realistisk bild av det eleverna kan. Hen tyckte också att matematik är ett praktiskt ämne som i vissa fall kan upplevas svårt och därför spelar handledning och stöd en stor roll. Detta är enligt läraren inte möjligt att genomföra på samma sätt på distans.

En annan lärare upplevde att det är betungande och svårt att laga nytt material som kan utnyttjas digitalt. Hen upplevde också att eleverna ofta är slarviga med att gå in på Classroom eller liknande plattformar:

Dom där eleverna är slarviga med att gå in och titta. Dom ids inte liksom gå in och ibland hade ju fått liksom många veckor och så säger jag att gör en uppgift på Classroom så säger dom att "aj men ja har inte koderna"

Även om det förekommit en del utmaningar var det fyra lärare som självant kommenterade att Coronapandemin har lett till att stora kliv har tagits inom digitalisering och därmed har också möjligheterna blivit ännu fler för idrottande elever. De främsta sakerna som nämndes var genomgång av teorier som kunde bandas in och skickas till eleverna samt att digitala verktyg kunde utnyttjas mera till grupparbeten. Detta skulle underlätta de idrottande elever som kanske inte är så duktiga på att läsa självant samt att idrottande elever skulle lättare ha möjlighet att hänga med i grupparbeten som görs i klassen.

En lärare som arbetar i en vanlig skola föreslog även att det kunde finnas en gemensam koordinator i skolorna för idrottande elever:

Om det skulle finnas flera idrottande elever varför inte ha en lärare som mera skulle tar hand om just den elevgruppen som arbetar på distans och då till exempel handleda dom, skriva instruktioner och ladda upp lite videon. Så skulle de få lite extra ersättning för det.

En del lärare upplever att alla uppgifter enbart inte går att lösas digitalt och att en distansundervisning inte kan ersätta en närundervisning. I tillägg hade en lärare upplevt att alla elever inte är lika aktiva med att utnyttja digitala verktygen. En del lärare såg dock

också digitala verktyg ge mera möjligheter för idrottande elever att genomföra sina skoluppgifter samt som ett verktyg som möjliggör att bättre hänga med i skolan.

Sammanfattningsvis verkade alla lärare och skolor positiva till elevers aktiva idrottande och lärarna vill vara med och stöda idrottande elevers idrottsliga karriär så gott de bara kan. Lärare ser positivt på en dubbelkarriär och har främst positiva erfarenheter av idrottande elevers skolgång men de var ändå bemsrksamma på möjliga fallgropar. Idrottande elever upplevdes hamna ut för en hög belastning, vilket enligt lärarna lätt kan leda till att idrottande elever väljer att hoppa av antingen idrotten eller i värsta fall skolan. Lärarna upplevde det därför viktigt att idrottande elever använder sig av olika strukturella förmågor för att lyckat kunna balansera sina olika livsområden. Utöver detta påpekade lärarna betydelsen av ett stödnätverk som både kan stötta och ge råd åt idrottande elever med dubbelkarriärer.

7 Tillförlitlighet

Tillförlitligheten i en studie refererar till hur systematisk och noggrann forskaren har varit i sin studie, alltså hur trovärdiga studiens resultat är (Thornberg & Fejes, 2015). Enligt Bryman (2012) baserar sig tillförlitligheten i en kvalitativ studie på fyra delområden: trovärdighet, överförbarhet, pålitlighet och objektivitet.

Studiens trovärdighet handlar om hur forskaren uppfattar den sociala verklighet som har studerats. Sociala verkligheter kan dock uppfattas på flera sätt vilket gör det viktigt att studien genomförs på ett sätt som stämmer med den sociala verklighet som har studerats. (Bryman, 2012.) I denna studie har resultaten redovisats för att motsvara den sociala verkligheten som har forskats i och bekräftande citat från informanternas uttalanden har använts för att förstärka den sociala verkligheten. Det insamlade materialet har behandlats transparent och ständigt speglats emot studiens forskningsfrågor.

Det andra delområdet överförbarhet går ut på forskarens anlag att ge en tillräckligt omfattande skildring av den sociala kontexten som har studerats. Ifall en liknande studie skulle genomföras vid ett senare tillfälle, eller om studien skulle genomföras i en annan kontext, ingår också i studiens överförbarhet. Det är dock inte möjligt att garantera någon form av generaliserbarhet i kvalitativa studier och det är därför viktigt att studiens resultat abstraheras till teori. (Bryman, 2012.) Ifall denna studie skulle genomföras på nytt skulle man förmodligen få ett likartat resultat men gestaltat av nya upplevelser och erfarenheter av samma sociala verklighet. För att förstärka överförbarheten i denna studie har en tydlig beskrivning av målgruppen presenterats, samt vilka kontextuella detaljer som kunnat påverka målgruppen och därmed också resultatet. Utöver detta har en framställning av intervjuerna och eventuella faktorer som kunnat påverka intervjuerna föreställts. I studiens diskussionsdel har studiens resultat diskuterats i förhållande till de tidigare teoretiska slutsatserna presenterade i studiens teoretiska bakgrund.

En pålitlig kvalitativ studie ska innehålla en tydlig framställan och redovisning av alla faser i studieprocessen. Det ska tydligt framgå i studien hur de olika faserna har valts och tillämpats under studieprocessen. (Bryman, 2012.) I denna studie har alla studiefaser presenterats och beskrivits tydligt; varför de valts samt hur de tillämpats. Alternativa utförsätt av studien har övervägts och eventuella brister har rapporterats i studien.

Det sista delområdet objektivitet går ut på att kunna styrka och bekräfta fenomen. Forskaren bör dock vara medveten om att det är omöjligt att nå en fullständig objektivitet inom kvalitativa forskningar. (Bryman, 2012.) I studien i fråga har egna värderingar och fördomar försökts åsidosättas ständigt genom en genomgående reflektion under hela studieprocessen. Utöver detta har det fokuserats på att låta resultaten tala för sig själva till trots den kunskap och förståelse som har förekommit från tidigare studier om fenomenen.

8 Diskussion

På högstadiet deltar alla svenskspråkiga idrottande elever i den allmänna vanliga grundläggande utbildningen oavsett om de är en del av Urhea eller inte. Baserat på resultaten, förekommer idrottande elever i alla studiens skolor. En av lärarna som jobbat som lärare i över 20 år menade att mängden idrottande elever och fritidsaktiviteter har ökat signifikant under de senaste åren. Detta är i enlighet med Laakso et al. (2008) studie om en ökning av idrottsliga aktiviteter på fritiden bland unga samt även EU-kommissionens (2012) bemärkning av att dubbelkarriärer har blivit allt mer populära.

Idrottande elever märktes i studiens skolor främst från frånvaron av olika slag. Frånvaron förekom både på grund av träningsläger då idrottande eleverna kunde vara frånvarande från skolan under flera dagar. Skolfrånvaro förekom även lektionsbaserat, det vill säga att enstaka lektioner eller delar av lektioner föll bort på grund av träningar som överlappade skoltider. Trots att idrottande elever har noggranna tidtabeller uppfyllda av både skola och träning, förväntas de ändå följa med det vanliga skolupplägget och de krav som ställs i den nationella läroplanen för den grundläggande utbildningen. Även om Finlands Olympiska kommitté (Suomen Olympiakomitea, u.å.) tillsammans med Urhea har som mål att stöda idrottande elever i sina liv med dubbelkarriärer och att binda sig till idrottsakademiernas målsättning (Urhea, 2020) uteblir det i denna studie hur detta förverkligas i skolorna. Här är det dock bra att påpeka att denna studie inte fokuserar på Urheas verksamhet och hur kraven i dessa skolor uppfylls.

8.1 Skolgång

Lärarna i denna studie uppfattade idrottande elevers skolgång personbaserat och individuellt, även om alla var eniga om att idrottande elever i en allmänhet sköter sin skola väldigt bra och klarar av sin utbildning utan problem. Det förekom inte upplevda risker för att idrottande elever inte skulle klara av skolan även om de nog uppfattades vara mer belastade än andra elever. Hur bra idrottande elever klarar av sin skola beror enligt studier (EU-kommissionen, 2012; Jonker, Elferink-Gemser & Visscher, 2009) helt på individerna i fråga, samt hur bra helheten kring idrottande elevers vardag fungerar. Detta innebär alltså hur bra alla instanser involverade i idrottande elevers dubbelkarriärer samarbetar.

Tidigare studiers (Kari, Pehkonen, Hutri-Kähönen, Raitakari & Tammelin, 2017; Jonker, Elferink-Gemser & Visscher, 2009; Badura et al., 2016) resultat som visat att idrottande elever presterar bättre i skolan än andra elever kan understödjas med en del av lärarnas uppfattningar om idrottande elevers skolprestationer i denna studie. Idrottande elever upplevdes både klara sig resultatmässigt bättre, men även ha bättre utvecklade förmågor att studera än andra elever. Enligt Jonker, Elferink-Gemser och Visscher (2009) kan detta bero på att ett starkt engagemang inom idrott kan bidra till en starkare förmåga att arbeta självständigt och målmedvetet även i skolan.

Summerat tyder resultaten på att idrottande elever uppfattades klara sig bra i skolan både i sättet de arbetar med skoluppgifter, samt i hur de presterar i skolan resultatmässigt. Idrottande elever uppfattades ha en högre helhetlig belastning i sin vardag än andra elever men klarar ändå enligt resultaten av att prestera lika bra eller bättre än andra elever, vilket i sig förstärker idrottande elevers skolprestationsförmågor enligt lärarna. Om framgången beror på just idrott var det svårt att dra slutsatser om, eftersom man inte vet hur dessa elever hade klarat sig ifall de inte hade idrottat. Eftersom liknande svar dock kunde upptäckas ibland flera av studiens lärare, kan resultaten tolkas som att idrottandet och dubbelkarriärlivet kan ha en positiv inverkan på elevers skolgång och skolprestationer enligt lärarna.

8.2 Dubbelkarriär

En dubbelkarriär anses möjliggöra framgång både inom idrott och utbildning utan en negativ bekostnad av någondera (bland annat EU-kommissionen, 2012; Stambulova et al., 2015; Stambulova & Wylleman, 2015), men det förekommer också en del utmaningar. Ungdomar med en dubbelkarriär utsetts för en stor belastning och de hamnar balansera mellan idrott, utbildning och privatliv. En dubbelkarriär på högstadiet upplevdes av lärarna i denna studie som något positivt och något som kan ge eleverna stöd i vardagen, ge en bättre möjlighet att röra på sig och upprätthålla sunda livsstilsvanor. Dessa fördelar utgör även målen för EU-kommissionens (2012) riktlinjer för dubbelkarriärer samt instämmer med Stambulova et al. (2015) yttrande om att en dubbelkarriär bidrar till att ungdomar utvecklar livslånga hälsosamma livstidsvanor.

Lärarna upplevde också att en dubbelkarriär bidrar till flera sociala sammanhang för idrottande eleverna. Detta kan upplevas som ett positivt stöd för den tredje livsdelen; privatlivet (Stambulova et al., 2015). Däremot väckte också privatlivet den största oron bland lärarna i studien. Lärarna menade att idrotten och skolan tar upp en så pass stor del av idrottande elevers tid att det kvarblir bara lite eller ingen tid alls för återhämtning och det privata livet. Som Persson et al. (2019) visar i sin studie väljer många idrottande ungdomar att sluta med sin idrottskarriär på högstadiet eftersom de upplever att tiden inte mera räcker till. Detta fenomen kunde även kännetecknas av lärarna i denna studie.

Det förekom ingen osäkerhet bland lärarna om hur idrottande elever klarade av sin skola. Däremot var de nog bemärksamma på att de tycker att det är viktigt att idrottande elever inte glömmer bort hur viktig skolan är för framtiden, med tanke på livet efter idrottskarriären. Genom att satsa på sin utbildning har människor alltid något annat att stöda sig på och man lägger därmed inte alla sina ägg i samma korg (EU-kommissionen, 2012; Aqualina, 2013).

Sammanfattningsvis har lärare liknande uppfattningar om dubbelkarriärer som tidigare studier har visat. Dubbelkarriärer ansågs ge mycket ifall de genomförs på ett sätt som stöder idrottare i sin balansgång mellan idrott, utbildning och privatliv. Lärarna poängterade dock också att en dubbelkarriär kan vara väldigt betungande för ungdomarna ifall de inte får tillräckligt med vila eller upplever för att det ställs för höga krav.

8.2.1 Centrala faktorer

Lärarna var ense om att idrottande elever både innehar samt utvecklar mera förmågor än andra elever tack vare sin idrottsliga karriär. En del elever upplevdes ha en mer naturlig inställning och kunskap om hur de balanserar sina tidtabeller. Detta berodde enligt lärarna främst på att de elever som hade haft en aktiv dubbelkarriär längre, hade en mer utvecklad kunskap än de elever som kanske först under högstadiet inlett ett aktivare idrottande. Självreglerande förmågor uppfattades av lärarna vara kritiska för att klara av belastningen av en dubbelkarriär. Höga krav och ett behov av personliga kunskaper är även något Stambulova et al. (2015) förespråkade i sin studie. Idrottande elever ansågs i denna studie ha och behöva diverse strukturella förmågor, rutiner, motivation och intresse för att klara av en framgångsrik dubbelkarriär. Lärarna identifierade idrottande elever som strukturella, motiverade och ansvarstagande deltagare i sina egna lärprocesser. Idrottande elever ansågs ha bra förmågor att planera och organisera sina tidtabeller på ett sätt att de hinner genomföra både de förväntade skoluppgifterna samt att träna.

Detta ligger i linje med Zimmermans (1986) definition av metakognitivt självreglerande elever.

Studiens lärare menade att idrottande elever som är ambitiösa inom idrott också ofta visar en hög ambition inom andra livsområden, som då i detta fall var i skolan. Young och Baker (2019) hävdade också i sin studie att framgångsrika idrottande elever aktivt ofta använder olika självreglerande processer i hela sin vardag på ett brett plan.

Motivation var också en egenskap som nämndes ofta bland de deltagande lärarna. Lärarna ansåg att motivation utgör hela grunden för allt elever gör. Motivation och ett intresse att göra saker resulterar förmodligen i ett mer lyckat resultat (Wylleman & Reints, 2010). Bandura (1989) menar att människan själv kan påverka sina egna situationer genom sina personliga ansträngningar, som styrs av en upplevd självförmåga. En människas motivationsnivå är alltså beroende av den personliga uppfattningen om hur bra en själv klarar av att prestera i situationen i fråga. Studier (Bandura, 1997; Hamilton, Warner & Schwarzer, 2017) visar på att elever presterar sämre och deras insats är betydligt lägre ifall eleverna saknar tro på sin självförmåga. Med detta i åtanke framträder stödnätverkets roll för idrottande elever.

Som de tidigare studierna visat (Stambulova et al. 2015; Knight, Harwood & Sellars, 2018) menade också lärarna i denna studie att idrottande elever sällan klarar av allt själva, utan de behöver ett starkt stödnätverk bestående av vuxna runt sig. Idrottande elever uppfattades behöva hjälp med både skolarbetet men även i planerings- och struktureringsarbetet för dubbelkarriärshelheten. Det ansågs också viktigt att familjemedlemmar och tränare främjar och påpekar hur viktig skolan är för idrottande elever, vilket instämmer med EU-kommissionens (2012) riktlinjer samt tidigare studieresultat av Knight, Harwood och Sellars (2018). Däremot hade alla deltagande lärare positiva erfarenheter av idrottande elevers tränare och skolverksamheten som möjliggjordes under träningslägren. Upplevelser om att tränare skulle nervärdera skolans betydelse som Saarinen et al. (2020) hävdar i sin studie, kan inte sammankopplas med resultaten i denna studie. Lärarna i denna studie berättade att idrottande elever ofta har insatta tider för skolarbete på lägren och att det är tränarna som övervakar och hjälper eleverna. Det är dock viktigt att påpeka att Saarinen et al. (2020) i sin studie studerade idrottande elevers uppfattningar, medan denna studie enbart fokuserar på idrottande elever lärares uppfattningar. Resultaten är därmed inte direkt jämförbara.

Även om lärarna hade positiva upplevelser om idrottande elevers möjligheter till skolarbete under lägren, poängterade en lärare att svenskspråkiga idrottande elever ändå nödvändigtvis inte får det stöd de behöver för sina uppgifter, eftersom personalen på lägren ofta är finskspråkiga. Enligt EU-kommissionens (2012) riktlinjer borde EU:s medlemsstater utveckla nationella idrotts- och utbildningssystem som främjar en dubbelkarriär. Detta har utvecklats i Finland genom idrottsakademiverksamheterna Urhea och Yläkoululeiritys. Även om det är svenskspråkiga skolor med i Urhea, är materialen och innehållen främst på finska. Det finns alltså inte ett jämlikt system som tar i hänsyn svenskan i dessa idrottsakademier, vilket oundvikligen resulterar i en situation där svenskspråkiga idrottande elever inte har de samma förutsättningarna till handledning och stöd som de finskspråkiga idrottande eleverna har. Svenskspråkiga Urhea skolor har därmed också svårt att uppfylla Urheas målsättningar som de förväntas förbinda sig till (Urhea, 2020).

Trots att de flesta lärare uppfattade det viktigt för idrottande elever att ha ett stödnätverk, nämnde bara en lärare något om lärarnas och skolans roll i detta sammanhang. EU-kommissionen (2012) definierade bland annat familjemedlemmar, tränare samt lärare som centrala personer i idrottande elevers dubbelkarriärliv. I skolan testas, evalueras och jämförs elevernas kunskaper kontinuerligt och lärare har därmed en central position i skapandet av elevers upplevda självförmåga (Bandura, 1997; Gigu, 2014). Både familjemedlemmarnas och tränarnas viktiga roll anmärktes av studiens lärare. En lärare berättade att hen försöker diskutera med sina idrottande elever mera men att eleverna själva inte är så aktiva vilket gör kommunikationen svår. Ryba et al. (2017) menade att just små diskussioner med jämna mellanrum hjälper idrottande elever att hantera stress och möjliga tvivel som kan uppstå bland eleverna. Lärarnas och skolornas olika stödsätt förekom dock i andra sammanhang som diskuteras senare i detta avsnitt.

I sin helhet uppfattades idrottande elever som självständigt ansvarstagande, med flera självreglerande förmågor som är i linje med både Zimmermans (1986) och Banduras (1989) teorier om självreglering och motivation. Lärarna påpekade dock att alla människor är individer och ett rätt recept till en framgångsrik dubbelkarriär inte enligt deras åsikter finns. De upplevde det också svårt att på förhand peka ut vilka idrottande elever är mer benägna att klara av en dubbelkarriär, eftersom olika centrala och viktiga självregleringsförmågor också utvecklas under själva dubbelkarriärsprocessen.

8.3 Skolans och lärarnas roll

Åsikterna om skolarbete och hur de bör genomföras varierade relativt mycket mellan deltagarna i studien. Som tidigare nämnt förväntas idrottande elever att hänga med i skolan i samma takt som andra elever under hela året. Alla lärare berättade att idrottande elever gör läxor då de är frånvarande, men vilka uppgifter och i vilken mån de genomförs varierade. En del lärare var noggranna med att skoluppgifter skulle bes om på förhand, medan andra tyckte att idrottande elever skulle ta reda på läxor av vänner eller via digitala plattformar under tiden de är frånvarande. Andra lärare tyckte att det var dåligt ifall idrottande elever jobbar med saker som inte resten av klassen ännu gjort, medan andra menade att det inte gjorde någonting så länge eleverna bara hade gjort något under tiden de varit borta. Detta tyder på att lärare verkar ha en skiftande syn på läxors och skoluppgifters betydelse för eleverna.

Också prov delade på lärarnas åsikter. En del betonade provresultat mera medan andra inte tyckte att prov har en så stor betydelse. Många av lärarna hade erfarenheter av att idrottande elever skriver proven på träningslägren samtidigt som de andra eleverna i klassen. Detta möjliggör för idrottande elever att hänga med i samma skolrytm som resten av klassen och även eliminera en stor belastning av skolarbete då idrottarna är tillbaka i skolan. Det är viktigt att bemärka att det inte enbart är träningslägren som belastar idrottande elevers vardag, utan det är också trängningar utanför skoltiden som tar upp tid som är beräknat till läxor och fritid. Genom att låta elever skriva prov under träningsläger kan man lätta på mängden arbete idrottande elever har då de kommer tillbaka till skolan, eftersom de troligen ändå har ett stramt schema med träningar och dylikt efter lägren. Detta kräver dock extra planeringsarbete av ansvariga lärare, vilket kan uppfattas som betungande.

Även om EU-kommissionen (2012) i sina riktlinjer menar att digitala verktyg borde användas mer och att de kan vara utmanande eftersom de är dyra, verkade det i inte vara en brist på användningen av digitala verktyg i skolorna i denna studie. De flesta lärare arbetade till största del med uppgifter via datorn och detta hade även förstärkts under det gångna året med distansundervisningsperioder, som en följd av Coronapandemin.

Grupparbeten uppfattades av alla lärare som komplicerade, eftersom de är de svårast att genomföra då idrottande elever är frånvarande från skolan. Även om digitala verktyg är i en stor användning bland alla lärarna i studien är det fortfarande lite som tyder på att

dessa skulle användas som hjälpmedel i idrottande elevernas skolgång. EU-kommissionens (2012) riktlinjer baserar sig på tidigare studier och erfarenheter från medlemsländer där även digitala verktyg har visat sig vara bra hjälpmedel för idrottande elevers skolgång. Eftersom undervisningens digitalisering redan är ansenligt utvecklat i Finland hade ett starkare utnyttjande av digitala verktyg för idrottande elever varit möjligt. Baserat på lärarnas kommentarer var det dock många som såg en möjlighet till detta i framtiden och kanske något även denna studie kan motivera till.

Enligt den nationella läroplanen (Glg, 2014) ska bedömningen av eleverna vara uppmuntrande, rättvis och främja elevdelaktighet i hela lärprocessen. Flera av lärarna i studien berättade att det svåraste med bedömningen av idrottande elever är att kunna bedöma arbetsprocesser eftersom eleverna arbetar mycket på egen hand. Att bedöma eleverna rättvist var också en utmaning en lärare nämnde. De flesta menade ändå att idrottande elevers frånvaro ändå inte är så stor att lärarna inte skulle ha tillräckligt med prestationer att bedöma. Det var dock klart att en rättvis bedömning som uppfyller alla krav i läroplanen upplevdes svår att genomföra. Ibland verkade provresultat därför få en högre betoning. Det förblir alltså oklart hur objektivt lärare trots allt klarar av sin bedömning av elever. Emellertid tyder lärarnas positiva uppfattningar av idrottande elevers skolgång på att bedömningen av idrottande elever dock är mer på den positiva sidan.

Det är heller ingenting som tyder på att idrottande elever skulle vara i en sämre position inför slutbedömningen i matematik eller modersmål på grund av sin idrott. Det är dock klart att idrottande elever hamnar jobba mera självständigt och att de inte har samma tillgång till handledning och stöd, som andra elever har. Däremot utvecklar idrottande elever färdigheter och kompetenser som inte nödvändigtvis de andra eleverna har möjlighet att utveckla på samma sätt.

Även om fokuset i denna studie inte var att definiera skillnader mellan allmänna skolor och Urhea skolor bör det nämnas att i de tre deltagande Urhea skolorna var det bara i en skola som erbjöd tydliga stödstrukturer enligt Urheas (2020) målsättningar för idrottande elever. I tillägg till vanliga Urhea lektioner erbjöd skolan också extra tillfällen för alla skolans elever där eleverna fick hjälp och stöd med sina skoluppgifter. I detta fall erbjöds alltså stödet till flera elever än bara idrottande elever och riktar sig därför åt en bredare grad av elever. Detta hade säkert varit till nytta i andra skolor också. Baserat på lärarnas berättelser i denna studie uppfylls dock inte alla de nationella riktlinjerna som EU-kommissionen (2012) rekommenderat för de svenskspråkiga idrottande eleverna.

Nieminen et al. (2020) föreslår att idrottsklubbar borde planera sina träningstider på ett sätt som inte överlappar skoltider, eftersom skolorna har begränsat med möjlighet att ändra på sina veckoscheman. Detta överensstämmer med denna studies resultat. Lärarna menade att skolorna till största del alltid löser svåra situationer och sällan sätter krav eller begränsningar på elever. Det bör dock poängteras att inte heller idrottsföreningar alltid har möjlighet att placera sin verksamhet på kvällstid. Som Ryan och Sagas (2011) visade i sin studie kan en orsak till en möjlig tränarbrist vara att idrottsföreningars träningstider ofta infaller under tidpunkter som kan ha en negativ inverkan på tränares privatliv. Det är en komplex balansgång att hitta den optimala tidsbalansen för skola, idrott och privatliv för alla parterna involverade.

Resultaten från denna studie sammanstämmer med tidigare studiers resultat om idrottande elevers skolprestationer, förmågor samt stödstrukturer.

8.4 Förslag till vidare forskning

De flesta genomförda studier om dubbelkarriärer eller idrottares skolgång, baserar sig främst på idrottares egna uppfattningar. Det verkade svårt att hitta studier som hade ett lärarperspektiv som utgångspunkt. Eftersom en dubbelkarriär involverar både familjer, skolpersonal och föreningspersonal hade det varit intressant att inkludera i idrottare med familjer samt tränare i en liknande studie. Uppfattningar av fenomen är individuella och det hade därmed varit intressant att jämföra vilka likheter och olikheter i uppfattningar mellan dessa nyckelpersoner förekommer. Vidare kunde man även fokusera på specifika idrottsgrenar och hur de skiljer sig i förhållande till skolfrånvaron.

Coronapandemin visade i denna studie vara något som har satt sina spår i lärarnas uppfattningar om idrottande elevers skolgång. Ett möjligt förslag till vidare forskning i framtiden kunde vara att studera hur Coronapandemin möjligen har påverkat idrottande elevers skolgång, hur det avspeglats i skolprestationer, och vilka eventuella möjligheter eller utmaningar distansundervisningen har medbringat. Redan nu förekom det exempel där idrottande elever hade kunnat utnyttja de nya distansundervisningsmetoderna då de var borta från skolan. I tillägg var lärarnas uppfattningar om distansundervisning positivt inställda för framtida möjligheter.

Utöver detta hade det varit intressant att jämföra hur andra länder med flera nationella språk har genomfört sitt nationella stöd för dubbelkarriärer. Denna studie visade att de svenskspråkiga idrottande eleverna ännu inte har de samma förutsättningar som finskspråkiga idrottande elever att få handledning och stöd på svenska.

Källor

- Aquilina, D. (2013). A Study of the Relationship Between Elite Athletes' Educational Development and Sporting Performance. *The International Journal of the History of Sport*, 30(4), 374-392. doi: 10.1080/09523367.2013.765723.
- Badura, P., Sigmund, E., Madarasova Geckova, A., Sigmundova, D., Sirucek, J., van Dijk, J.P., ...Krukowski, R.A. (2016). Is Participation in Organized Leisure-Time Activities Associated with School Performance in Adolescence? *PloS One*, 11(4). doi: 10.1371/journal.pone.0153276.
- Bandura, A. (1986). *Social foundations of thought and action: a social cognitive theory*. Englewood Cliffs: Prentice-Hall.
- Bandura, A. (1989). Human Agency in Social Cognitive Theory. *American Psychologist*, 44(9), 1175-1184. doi: 10.1037/0003-066X.44.9.1175.
- Bandura, A. (1991). Social cognitive theory of self-regulation. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 50(2), 248-287.
- Bandura, A. (1997). *Self-efficacy – The exercise of control*. New York: W.H. Freeman and Company.
- Bartulovic, D., Young, B.W. & Baker, J. (2017). Self-regulated learning predicts skill group differences in developing athletes. *Psychology of Sport and Exercise*, 31, 61-69.
- Bryman A. (2012). *Social Research Methods, fourth edition*. Oxford: Oxford University Press.
- Capranica, L., & Millard-Stafford, M. L. (2011). Youth sport specialization: how to manage competition and training? *International Journal of Sports Physiology and Performance*, 6(4), 572-579. doi: <https://doi.org/10.1123/ijsp.6.4.572>.
- Cleary, T.J. & Zimmerman, B.J. (2001). Self-Regulation Differences during Athletic Practice by Experts, Non-Experts, and Novices. *Journal of Applied Sport Psychology*, 13(2), 185-206. doi: 10.1080/104132001753149883.
- Corrado, L., Guidotti, F., Goncalves, C.E., Moreira, L., Topic, M.D., Bellardini, H., ... Capranic, L. (2015). Motivation towards dual career of European student-athletes. *European Journal of Sport Science*, 15(2), 151-160. doi: 10.1080/17461391.2014.940557.
- Dahlgren, L.O. & Johansson, K. (2015). Fenomenografi. I Fejes, A. & Thornberg, R. (Red.), *Handbok i kvalitativ analys* (s.162–175). Stockholm: Liber.

- EU-kommissionen. (2012). EU Guidelines on Dual Careers of Athletes. Hämtad 2021-01-25, från <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/3648359d-61c4-4132-b247-3438ee828450>.
- Fejes, A. & Thornberg, R. (2019). Kvalitativ forskning och kvalitativ analys. I Fejes, A. & Thornberg, R. (Red.), *Handbok i kvalitativ analys* (s. 16–43). Stockholm: Liber.
- Folkhälsan. (2020). Hämtad 2021-03-26, från <https://www.folkhalsan.fi/unga/unga/idrottens-skollager/>
- Forskningsetiska delegationen. (2019). *Etiska principer för humanforskning och etikprövning inom humanvetenskaperna i Finland*. Tillgänglig: https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/lhmistieteiden_eettisen_ennakkoarviointin_o_hje_2019.pdf
- Fröberg, A., Lindroos, A-K., Ekblom, Ö. & Nyberg, G. (2020). Organised physical activity during leisure time is associated with more objectively measured physical activity among Swedish adolescents. *Acta Paediatrica*, 109(9), 1815–1824. doi: 10.1111/apa.15187.
- Förordning om grundläggande utbildning 852/1998
- Hamilton, K., Warner, L.M. & Schwarzer, R. (2017). The Role of Self-Efficacy and Friend Support on Adolescent Vigorous Physical Activity. *Health Education & Behavior*, 44(1), 175–181. doi: 10.1177/1090198116648266.
- Holme, I.M. & Solvang, B.K. (1991). *Forskningsmetodik: Om kvalitativa och kvantitativa metoder*. Lund: Studentlitteratur.
- Jonker, L., Elferink-Gemser, M.T. & Visscher, C. (2009). Talented athletes and academic achievements: a comparison over 14 years. *High Ability Studies*, 20(1), 55-64. doi: 10.1080/13598130902863691.
- Jonker, L., Elferink-Gemser, M. & Visscher, C. (2010). Differences in self-regulatory skills among talented athletes: The significance of competitive level and type of sport. *Journal of Sport Sciences*, 28(8), 901–908. doi: 10.1080/02640411003797157.
- Kari, J.T., Pehkonen, J., Hutri-Kähönen, N., Raitakari, O.T. & Tammelin, T.H. (2017). Longitudinal Associations between Physical Activity and Educational Outcomes. *Medicine and Science in Sports and Exercise*, 49(11), 2158-2166. doi: 10.1249/MSS.0000000000001351.
- Kitsantas, A. & Zimmerman, B. (2002). Comparing Self-Regulatory Processes Among Novice, Non-Expert, and Expert Volleyball Players: A Microanalytic Study. *Journal of Applied Sport Psychology*, 14(2), 91-105. doi: 10.1080/10413200252907761.
- Knight, C.J., Harwood, C.G. & Sellars, P.A. (2018). Supporting adolescent athletes' dual careers: The role of an athlete's social support network. *Psychology of Sport & Exercise*, 38, 137-147. doi: 10.1016/j.psychsport.2018.06.007.

- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2014). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.
- Laakso, L., Telama, R., Nupponen, H., Rimpelä, A. & Pere, L. (2008). Trends in leisure time physical activity among young people in Finland, 1977–2007. *European Physical Education Review*, 14(2), 139–155. doi: 10.1177/1356336X08090703.
- Lag om grundläggande utbildning 628/1998
- Larsson, S. (1986). *Kvalitativ analys – exemplet fenomenografi*. Lund: Studentlitteratur.
- McCardle, L., Young, B.W. & Baker, J. (2019). Self-regulated learning and expertise development in sport: current status, challenges, and future opportunities. *International Review of Sport and Exercise Psychology*, 12(1), 112–138. doi: 10.1080/1750984X.2017.1381141.
- Nieminen, M., Aarresola, O., Mononen, K., & Pusa, S. (2020). *Urheiluyläkoulukokeilun 2017-2020 loppuarviointi*. Jyväskylä: KIHU.
- Persson, M., Espedalen, L.E., Stefansen, K. & Strandbu, Å. (2019). Opting out of youth sports: How can we understand the social processes involved? *Sport, Education and Society*, 25(7), 1–13. doi: 10.1080/13573322.2019.1663811.
- Rosenberg, M. (1965). *Society and the adolescent self-image*. Princeton: Princeton University press.
- Ryan, R.M. & Deci, E.L. (2017). *Self-Determination Theory: Basic Psychological Needs in Motivation, Development, and Wellness*. New York: NY: The Guildford Press.
- Ryan, T.D. & Sagas, M. (2011) Coaching and Family: The beneficial effects of multiple role membership. *Team Performance Management*, 17(3/4), 168–186. doi: 10.1108/13527591111143709.
- Ryba, T.V., Stambulova, N.B., Ronkainen, N.J., Bundgaard, J. & Selänne, H. (2015). Dual career pathways of transnational athletes. *Psychology of Sport and Exercise*, 21, 125–134. doi: 10.1016/j.psychsport.2014.06.002.
- Ryba, T.V., Stambulova, N.B., Selänne, H., Aunola, K. & Nurmi, J-E. (2017). “Sport has always been first for me” but “all my free time is spent doing homework”: Dual career styles in late adolescence. *Psychology of Sport and Exercise*, 33, 131–140. doi: 10.1016/j.psychsport.2017.08.011.
- Ryen, A. (2007) *Ethical Issues*. I Seale, C., Gobo, G., Gubrium, J. F. & Silverman, D. (2007). (Eds.) *Qualitative Research Practice*. London: Sage.
- Saarienen, M., Ryba, T.V., Ronkainen, N.J., Rintala, H. & Aunola, K. (2020). 'I was excited to train, so I didn't have problems with the coach': dual career athletes' experiences of (dis)empowering motivational climates. *Sport in Society*, 23(4), 629–644. doi: 10.1080/17430437.2019.1669322.

- Sambulova, N. & Wylleman, P. (2015). Dual career development and transitions. *Psychology of Sport and Exercise*, 21, 1–3. doi: 10.1016/j.psychsport.2015.05.003.
- Seppälä, A. (2017, 14 augusti). *Tutkimus: Liikunta parantaa koulumenestystä ja lisää kouluttautumista – liikkuvilla lapsilla puoli numeroa parempi keskiarvo*. YLE. Hämtad 2020-12-7, från <https://yle.fi/uutiset/3-9774187>.
- Sorkkila, M., Ryba, T.V., Aunola K., Selänne H. & Salmela-Aro, K. (2020). Sport burnout inventory–Dual career form for student-athletes: Assessing validity and reliability in a Finnish sample of adolescent athletes. *Journal of Sport and Health Science*, 9(4), 358–366. doi: 10.1016/j.jshs.2017.10.006.
- Stambulova, N.B., Engström, C., Franck, A., Linnér, L. & Lindahl, K. (2015). Searching for an optimal balance: Dual career experiences of Swedish adolescent athletes. *Psychology of Sport and Exercise*, 21, 4–14. doi: 10.1016/j.psychsport.2014.08.009.
- Studieinfo. (2020.). *Poängsättning i betygssurval vid universiteten*. Hämtad 2021-02-09, från <https://studieinfo.fi/wp/for-elev-och-studiehandledare/ansokan-till-hogskolor/reform-av-antagningen-till-hogskolorna-ar-2020/universitetsantagning-2020/>.
- Suomen Olympiakomitea. (u.å.). *Urheiluakatemiaohjelma*. Hämtad 2021-02-11, från <https://www.olympiakomitea.fi/huippu-urheilu/urheiluakatemiaohjelma/>.
- Syväoja, H.J., Kankaanpää, A., Joensuu, L., Kallio, J. & Hakonen, H. (2019). The Longitudinal Associations of Fitness and Motor Skills with Academic Achievement. *Medicine & Science in Sports & Exercise*, 51(10), 2050-2057. doi: 10.1249/MSS.0000000000002031.
- Sævarsson, E.S., Svansdottir, E., Sveinsson, T., Asgeirsdottir, T.L., Arngrimsson, S.A. & Johansson, E. (2017). Organized leisure-time sport participation and academic achievement in preadolescents. *Scandinavian Journal of Public Health*, 45(8), 861–868. doi: 10.1177/1403494817705560.
- Thornberg, R. & Fejes, A. (2015). Kvalitet och generaliserbarhet i kvalitativa studier. I R. Thornberg & A. Fejes (Red.) *Handbok i kvalitativ analys* (s. 273–295). Stockholm: Liber.
- Uljens, M. (1989). *Fenomenografi: forskning om uppfattningar*. Lund: Studentlitteratur.
- Urhea. (2020). *Mikä on Urhea*. Hämtad 2021-02-12, från <http://www.urhea.fi/urhea/mika-on-urhea/>.
- Utbildnings- och kulturministeriet. (u.å.). *Finlands utbildningssystem*. Hämtad 2021-02-09, från <https://minedu.fi/sv/utbildningssystemet#L%C3%A4roplikten>.

- Utbildnings- och kulturministeriet. (u.å.). *Utvecklandet av studerandeurvalen*. Hämtad 2020-12-07, från <https://minedu.fi/sv/studerandeurval-och-samarbete>.
- Utbildningsstyrelsen. (2014). *Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen*.
- Wylleman, P. & Reints, A. (2010). A lifespan perspective on the career of talented and elite athletes: Perspectives on high-intensity sports. *Scandinavian Journal of Medicine & Science in Sports*, 20, 88-94. doi: 10.1111/j.1600-0838.2010.01194.x.
- Zimmerman, B.J. (1986). Becoming a self-regulated learner: Which are the key subprocesses? *Contemporary Educational Psychology*, 11(3), 307-313. doi: 10.1016/0361-476X(86)90027-5.
- Zimmerman, B.J. (1998). Academic Studying and the Development of Personal Skill: A Self-Regulatory Perspective. *Educational Psychologist*, 33(2), 73–86.
- Zimmerman, B.J. & Kitsantas, A. (2008). Self-regulated learning of a motoric skill: The role of goal setting and self-monitoring. *Journal of Applied Sport Psychology*, 8(1), 60-75. doi: 10.1080/1041320960840

Bilagor

BILAGA 1

Informationsbrev

Lärarperspektiv på idrottande elevers skolgång

Hej!

Mitt namn är Alexandra Niiranen och jag studerar sista året till klasslärare vid Helsingfors Universitet. Jag håller som bäst på att skriva min pro gradu-avhandling och för avhandlingen skulle jag behöva intervjua högstadielärare i svenska och litteratur samt matematik.

Syftet med min studie är att få insyn i idrottande elevers skolgång och hur en dubbelkarriär (idrott + skola) i högstadieåldern fungerar ur ett lärarperspektiv. Eftersom idrottskarriären är relativt kort är det viktigt att idrottarna har en akademisk bakgrund att stötta sig till då idrottskarriären slutar. Idrottstimmarna stiger ofta signifikant i högstadieåldern vilket leder till att arbetsbelastningen ökar både inom skolan och idrotten. De flesta av dygnets timmar går åt till skola, träning och sömn för unga idrottare. Träningstiderna kan även i vissa fall gå över de vanliga skoltiderna, vilket orsakar skolfrånvaro och extra arbete för både idrottande eleven samt läraren. Fokusen i min studie riktar sig på lärares uppfattningar och upplevelser kring fenomenet och hur lärare ser på möjliga för- och nackdelar med en dubbelkarriär. Orsaken varför jag valt att fokusera enbart på svenska och litteratur samt matematik är eftersom dessa två ämnen betonas mer i senare skeden då man söker till vidare utbildning efter gymnasiet.

All materialinsamling till denna studie kommer att ske i form av halvstrukturerade intervjuer som bandas in och transkriberas sedan för att möjliggöra analys. Det är frivilligt att delta i studien och du kan när som helst avbryta din medverkan utan påföljder och utan att ange orsak. Intervjuerna beräknas ta 30–40 minuter och de kommer genomföras virtuellt. I det fall att jag i ett senare skede anser att något behöver förtydligas kan det hända att jag kontakter dig igen via e-post, men för övrigt innebär ett deltagande inget mer från din sida än en intervju.

Om du väljer att delta kommer inga identifierbara uppgifter om dig eller din skola att publiceras, och allt material kommer att förvaras på en lösenordskyddad dator och telefon, som bara jag som forskare och min handledare, Professor Erika Löfström, har tillgång till. Efter att avhandlingen har blivit godkänd kommer allt insamlat material att förstöras eftersom det inte behövs mer efter detta.

Om du kan tänka dig att delta och/eller har frågor som du funderar på kan du kontakta mig via min e-post alexandra.niiranen@helsinki.fi eller per telefon.

BILAGA 2

Samtyckesblankett för deltagande i intervju

Jag ger mitt samtycke till att delta i en intervju för Alexandra Niiranens Pro gradu-avhandling: *Lärarperspektiv på idrottande elevers skolgång*.

Deltagandet innefattar en ca. 30–40 minuter lång virtuell intervju som bandas in och transkriberas sedan för att möjliggöra analys. Jag är medveten om att mitt deltagande är frivilligt och att jag kan avbryta mitt deltagande när som helst utan påföljder och utan att ange orsak.

Min underskrift nedan betyder att jag samtycker till att delta i studien och att jag godkänner att mina personuppgifter behandlas i enlighet med lämnad information och gällande dataskyddslagstiftning.

Underskrift: _____

Namnförtydligande: _____

Tid och plats: _____

Tack för att du ställer upp!

Alexandra Niiranen

Alexandra.niiranen@helsinki.fi

BILAGA 3

Intervjumanual

Lärarperspektiv på idrottande elevers skolgång.

Uppvärmningsfråga: antal år i yrket?

Fråga 1–2 fungerar som grundläggande frågor

1. Har du haft, eller har du just nu idrottande elever i din undervisning?
2. Hur märks idrottande elever i din undervisning?

Fråga 3–5 strävar man efter att få allmänna svar om hurdana uppfattningar har lärare om idrottande elevers skolgång och –prestationer.

3. Hur tänker du att en krävande fritidshobby påverkar elevernas skolgång på något sätt?
4. Har idrottande eleverna ett eget skolutplägg?
5. Påverkar idrottande elever din arbetsbelastning?

Med frågorna 6–8 vill man få en överblick av vilka faktorer enligt läraren spelar en roll för idrottande elevers dubbelkarriär.

6. Vad eller vilka faktorer eller egenskaper anser du att är viktiga för idrottande elever? Varför?
7. Finns det några egenartade egenskaper bland idrottande elever?
8. Skiljer sig idrottande elever från de s.k. "vanliga" eleverna?

Med frågorna 9–11 vill intervjuaren få fram hur arbetet med idrottande elever sker konkret.

9. Hur genomför idrottande elever det praktiska arbetet – dvs. prov, läxor mm.?
10. Påverkar detta bedömningen av eleverna? Hur?
11. Vad ser för- och/eller nackdelar med idrottande elevers skolutplägg? Ge exempel.
12. Finns det något du ännu vill tillägga?